

O ŽIVOTĚ PODLE NEBES
[DE VITA COELITUS COMPARANDA]

Prooemium in Librum De Vita Coelitus Comparanda^a

236 Marsilius Ficinus Florentinus Serenissimo Pannoniae Regi Semper Invicto.^{b,c} Philosophi veteres, rex omnium felicissime, coelestium vires inferiorumque naturas diligentissime perscrutati^d, cum existimarent hominem frustra sapere qui non sibi sapit, totam merito perscrutationem suam imprimis ad vitam sibi coelitus comparandam retulisse videntur; iudicantes (ut arbitror) tum elementa et quae ex his componuntur frustra sibi cognita fore, tum motus coelestium et influxus temere nimium observatos, nisi haec una cum illis cognita simul atque coniuncta aliquando sibi ad vitam felicitatemque conducerent. Profuit autem illis, ut videtur, eiusmodi contemplatio ad vitam primo praesentem. Nam Pythagoras et Democritus Apolloniusque Theaneus^e et quicumque ad id potissimum studuerunt, rerum sibi cognitarum usu prosperam valetudinem consecuti sunt vitamque longaeuam. Contulit insuper ad futuram vitam, tum per gloriam apud posteros propagandam, tum apud Deum in aeternitate fruendam, siquidem ex mirabili mundi totius ordine eius tandem cognovere rectorem et ante omnia cognitum^f amaverunt. Tibi vero gloriam per saecula cuncta

^a 1498: Marsilii Ficini Prooemium in Librum De Vita Coelitus Comparanda; 1489: Prooemium in Librum De Vita Coelitus

^b 1497, 1576: Marsilii Ficini Florentini in librum tertium de Vita coelitus comparanda ad Serenissimum Pannoniae regem epistolare Prooemium; *L*: Prooemium Marsilii Ficini Florentini in Librum De Vita Celitus Comparanda ad Serenissimum Panoniae Regem Mathiam Semper Invictum

^c Semper Invicto] *M*: Mathie semper invicto suppliciter se commendat

^d perscrutati] 1576: perscrutari

^e *L, M*: Apolloniusque Theaneus om.

^f cognitum] 1576: cognatum

Úvod ke knize O životě podle nebes

Marsilio Ficino z Florencie nejjasnějšímu a nepřemožitelnému uherskému králi.²⁵⁰ Dávni filosofové, nejblaženější králi, přepečlivě zkoumali síly věcí nebeských i pozemských. A protože se domnívali, že lidské poznání je marné, pokud člověk nepoznává kvůli sobě, zdá se, že veškeré jejich zkoumání se právem týkalo toho, aby si připravili život podle nebes. Domnívali se (jak soudím), že by jim bylo k ničemu poznání živelů a toho, co se z nich skládá, a nadarmo by pozorovali pohyby a vlivy nebeských těl, kdyby spojené poznání obojího jednou nepřivedli k svému životu a štěstí. Zdá se, že podobná pozorování je v první řadě vedou k přítomnému životu, neboť Pythagoras, Démokritos i Apollónios z Tyany a další, kteří usilovali hlavně o takovéto poznání, pak používáním poznání pro sebe dosáhli pevného zdraví a dlouhého života.²⁵¹ Kromě toho pak přinášelo prospěch i jejich životu budoucímu, a to jak pro slávu, jež se bude šířit u následujících generací, tak pro tu, z níž se bude na věčnosti těšit u Boha, pokud ze zázračného uspořádání celého světa rozpoznali konečně jeho vládce²⁵² a poznavše jej nade vše jej milovali. Tobě pak Tvá štědrost, velikost a neustálá vítězství slibují budoucí slávu po všechny věky. Božská milostivost Ti

²⁵⁰ Tj. Matyáši Korvínovi (1458–1490), jemuž je věnována nejen třetí kniha *De vita*, ale i III. a IV. kniha Ficinových *Listů*. Korvín byl patronem umění, shromáždil rozsáhlou knihovnu a udržoval úzké styky s italským kulturním světem.

²⁵¹ Viz Diogenés Laertios, *Vitae*, IX,39; VIII,44; k Pythagorovi srv. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 2, 3 a 8.

²⁵² Viz Platón, *Polit.* 272e n.; srv. Ř 1,20; Job 12,7n.

futuram magnanimitas, magnificentia, victoria perpetua pollicentur. Vitam quoque apud Deum in aevo beatam divina^a clementia insigni pietati tuae iustitiaeque promittit. Vitam denique prosperam^b inter mortales satisque^c longam, quantum ex indiciis quibusdam mihi licuit coniectare, felicia tibi sidera decreverunt. Ut autem quod pollicentur, id^d et praestent firmissima^e fide et cumulo insuper prorogent pleniore, diligentia tua et medicorum astrologorumque cura efficere proculdubio potest. Iam vero id posse scientia et prudentia fieri doctissimi quique astrologi ac medici confitentur. Cum igitur inter Plotini libros magno Laurentio Medici destinatos in librum Plotini de favore coelitus hauriendo tractantem nuper commentarium composuissem, inter cetera in eum nostra commentaria numeratum, id quidem^f seligere nunc, Laurentio quidem ipso probante, atque maiestati tuae potissimum dedicare decrevi. Spero equidem dum vitae tuae prosperitatie consulam, vitae interim et splendori saeculi nostri et humani generis consulturum. Atque ut valetudini^g prosperitatie regiae validius haec nostra prodessent, per Valorem ipsum mittenda putavi. Hunc tu igitur Valorem nostrum, clementissime rex, complectere, precor. Tantum enim natura, virtus, auctoritas tua valet, ut absque te nequeat vel Valor ipse valere.

X. Iulii, MCCCCLXXXIX Florentiae.^h

a beatam divina] *L*: beatam a divina

b prosperam] *M*: proximam

c satisque] *L*: atque

d *L*: id om.

e praestent firmissima] *M*: praestent et firmissima

f id quidem] *M*: id equidem

g *M*: prosperitatie – valetudini (31–33) om.

h *M*: MCCCCLXXXVIII (*Florentiae* om.); *L*: Marsilii Ficini Florentini Liber de vita celitus ad Serenissimum Regem Panoniae Mathiam semper invictum; *X. Iulii MCCCCLXXXIX Florentiae* om.

pak za Tvou znamenitou zbožnost a spravedlnost slibuje na věky blažený život u Boha. A konečně příznivé hvězdy, alespoň nakolik jsem mohl usoudit z jistých znamení, ti určily blažený a dostatečně dlouhý život mezi smrtelníky.²⁵³ Tvá příčinlivost i péče lékařů a astrologů může bezpochyby způsobit, že to, co slibují, jednak v plně důvěře splní, a jednak ti toho nadto poskytnou ještě daleko více. Všichni veleučené lékaři a astrologové již uznávají, že je to s pomocí vědění a moudrosti možné. Protože jsem mezi Plótinovými knihami určenými velkému Lorenzu Medicejskému nedávno napsal komentář k Plótinově knize pojednávající o prospěchu získávaném z nebes (řazený mezi mé ostatní plótinovské komentáře),²⁵⁴ rozhodl jsem se jej vybrat a s Lorenzovým svolením jej v první řadě věnovat Tvému Veličenstvu. Doufám, že zatímco budu pečovat o Tvůj život a prospěch, budu tak zároveň sloužit životu a slávě našeho věku i lidského pokolení. Domníval jsem se, že k tomu, aby tyto naše práce přinesly králi větší prospěch a zdraví, měl by je poslat sám Valori.²⁵⁵ Prosím tedy, nejlaskavější králi, abys našeho Valoriho objal. Tvá povaha, ctnost a autorita je tak mocná, že bez ní by ani Valori neměl žádnou moc.

10. července 1489, Florencie

²⁵³ Ironií osudu Matyáš Korvín zemřel hned následujícího roku ve Vídni.

²⁵⁴ Viz níže, str. 303; viz též *O životě podle nebes*, 26; *Apologie*, str. 523 a *O dlouhém životě*, 20.

²⁵⁵ K hříčce Valori / *Valor* viz výše, pozn. 138.

Verba Marsilii Ficini ad lectorem sequentis libri^a

[530] Salve, hospes ingeniose. Salve iterum, quisquis es salutis avidus qui nostra ad limina tendis. Vide, precor, hospes cupide, primum quam hospitalis sim. Intransis erat certe salutem statim hospitio dicere, ego vero salute praeveniens mox prospectum salvere te iussi. Intransentem et adhuc ignotum perlibenter excepi. Trahentem apud me moras promissa, si Deus aspiraverit^b, salute donabo. Hospitium ergo nactus es amicum quidem omnibus et amoris nunc erga te^c plenum. Si quid forte fers tecum amori contrarium, si quid habes odii^d, prius ponito, precor, quam medicinas hic vitales attingas. Vitam enim tibi dedit amor voluptasque parentum. Vitam vicissim demit odium atque dolor. Quem igitur odiosus vexat dolor, huic nullus usquam medicinae vitali relictus est locus. Quamobrem deinceps te non ut hospitem tantum iam^e alloquor, sed amicum.

Officina Marsilii tui aliquanto est amplior, quam his cancellis duntaxat quos hic vides coerceatur. Non enim solo hoc libro sequente, sed duobus etiam praecedentibus circumscribitur. Tota vero summatim medicina quaedam est pro viribus opitulatura vitae, ut valida tibi vita sit, ut longa; idque ubique medicorum ope coelitus adiuta molitur. Varia sane pro diversis hominum ingeniis atque naturis nostra haec officina antidota, pharmaca, fomenta, unguenta, remedia profert. Si qua tibi fortasse minus placeant, mittito^f quidem ista; cetera propterea ne respuito. Denique si non probas imagines astronomicas, alioquin pro valetudine mortalium adinventas, quas et ego non tam probo quam narro, has

^a *L*: Verba ad lectorem om.; *M*: *Verba Marsilii Ficini ad lectorem sequentis libri* om.; 1498, 1497, 1576: *Verba* om.; 1576: sequentis exhortatio; 1498, 1497: sequentis libri Exhortatio

^b aspiraverit] 1576: aspiravit

^c nunc erga te] 1576 erga te nunc

^d habes odii] 1576: odii habes

^e 1576: iam om.

^f mittito] 1498: mitto

Slova Marsilia Ficina ke čtenáři následujícího díla

Buď pozdraven, duchaplný hoste. Buď pozdraven podruhé, kdo přicházíš k našemu prahu a toužíš po zdraví, ať jsi kdokoli. Věz nejprve, dychtivý hoste, jak jsem pohostinný. Bezpochyby bylo vždy na přicházejícím hostu, aby jako první pozdravil svého hostitele, já však jsem tě předešel s pozdravem, jakmile jsem tě zahlédl. S velkou radostí jsem uvítal tvůj příchod, ač jsi mi dosud neznámý. Kdo se u mne chvíli zdrží, tomu – s Boží přízní – poskytnu slíbené zdraví. Nalezl jsi pohostinství, které je přátelské vůči všem a nyní i plné lásky vůči tobě. Pokud snad s sebou přinášíš něco, co se protiví lásce, nebo v sobě chováš nějakou nenávist, pak než přistoupíš k životodárným lékům, nejprve to prosím odlož. Vždyť láska a rozkoš tvých rodičů ti dala život. A nenávist a bolest jej zase odnímají. Koho tedy sužuje hněv nenávisti, tomu nikde nezůstalo místo pro životodárný lék. Proto tě již nadále nebudu nazývat pouze svým hostem, nýbrž přítelem.

Oficina tvého Marsilia je však poněkud větší než to, co vidíš vměstnané do těchto komůrek. Zahrnuje nejenom následující knihu, nýbrž i dvě předešlé. Je v nich úhrnem celá medicína, jež má – nakolik je to možné – tvému životu dodat zdraví i délku: o to ostatně s pomocí lékařů a podporou nebes usilují všichni.²⁵⁶ Tato naše oficina tedy obsahuje různé druhy protijedů, hojivých prostředků, obkladů, mastí a léků podle různých lidských schopností a povah. Pokud se ti snad některé zamlouvají méně, pak je přejdi a nezavrhuj proto ostatní. Konečně, pokud neschvaluješ astronomické obrázky,²⁵⁷ ostatně vynalezené pro zdraví smrtelníků, na nichž si ani já nezakládám tolik, nakolik je líčím,²⁵⁸ pak je s mým dovolením také

²⁵⁶ Viz zmínky o astromedicíně v dalším textu.

²⁵⁷ Viz zvl. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 13, 15–20; týž, *O dlouhém životě*, 20.

²⁵⁸ Srv. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 15 a *Apologie*, str. 523, kde se Ficino od magických obrazů distancuje s tím, že o jejich užívání pouze referuje.

240 utique me concedente ac etiam (si vis) consulente dimittito. Medicinas saltem coelesti quodam adminiculo confirmatas, nisi forte vitam neglexeris, ne^a negligito. Ego enim frequenti iamdiu experientia comper-
tum habeo tantum interesse inter^b medicinas eiusmodi^c atque alias absque delectu astrologico^d factas, quantum inter merum atque^e aquam, ut etiam infans octavo a conceptione mense natus Florentiae mense Martio, nocte ascendente Saturno retrogrado, semivivus eiusmodi diligentia videatur a nobis, immo a Deo, quasi vitae redditus potius quam servatus; trienniumque validus ferme iam impleverit. Iam vero si praeter ea generis eiusdem plura narravero, vera loquar, nec gloriabundus (quod est a philosopho penitus alienum), sed exhortabundus potius afferam. Verum satis iam partim quidem conciliantes, partim etiam exhortantes allocuti te sumus. Deinceps igitur cum Plotino loquamur, ita demum tibi diligentius consulturi.

In omnibus quae hic aut alibi a me tractantur, tantum assertum esse volo, quantum ab ecclesia comprobatur.^f

Marsilii Ficini Florentini Liber De Vita Coelitus Comparanda compositus^g ab eo^h inter Commentaria eiusdem in Plotinumⁱ

a ne] 1576: haud

b 1576: *inter* om.

c eiusmodi] 1489, 1497, 1576: huiusmodi

d delectu astrologico] 1576: delicto astrologo

e atque] 1576: et

f 1497: Protestatio catholici auctoris In omnibus quae hic aut alibi a me tractantur, tantum assertum esse volo, quantum ab ecclesia comprobatur. Capitolorum tertii libri De vita coelitus comparanda Annotatio; 1498: Protestatio catholici auctoris In omnibus quae hic aut alibi a me tractantur, tantum assertum esse volo, quantum ab ecclesia comprobatur.; L, 1576: *In omnibus – comprobatur* om.

g compositus] 1576: compositum

h eo] 1497, 1576: eodem

i L: *Marsilii – Plotinum* om.

j 1497: Plotinum incipit

(pokud chceš) ponech stranou. Neopovrhuj alespoň léky vytvořeny s určitou pomocí nebes, leda by sis snad nevážil samotného života. Vlastní dlouhá a mnohokrát opakovaná zkušenost mě dovedla k tomu, že léky tohoto druhu se liší od jiných léků vytvořených bez astrologického výběru jako víno od vody. Takto se také v březnu, když byl retrográdní Saturn v ascendentu,²⁵⁹ narodilo v osmém měsíci od početí²⁶⁰ ve Florencii polomrtvé nemluvně a zdá se, že bylo přivedeno zpět k životu spíše péčí tohoto druhu, než že bych je zachránil já, nebo dokonce Bůh; a tři roky se již těší pevnému zdraví. Až ti budu popisovat vícero případů, než je tento, budu mluvit pravdu, a to ne proto, abych se vychvaloval (což je filosofu naprosto cizí), ale spíš kvůli povzbuzení. Avšak abychom si tě naklonili a také ti dodali odvahy, již jsme se toho napovídali dost. Od teď budeme hovořit spolu s Plótinem, ale tak, že s o to větší péčí se budeme ohlížet na tebe.

Ve všem, o čem pojednávám na tomto nebo na jiném místě, chci tvrdit pouze tolik, kolik je schváleno církví.²⁶¹

Kniha Marsilia Ficina z Florencie *O životě podle nebes*, kterou napsal mezi dalšími komentáři k Plótinovi.²⁶²

²⁵⁹ Retrográdní (zpětný) pohyb je dočasný zdánlivě obrácený pohyb planety po její nebeské dráze, jevíci se takto při pozorování ze Země. Tento jev, narušující teorii, podle níž planety obíhají po kruhových drahách kolem Země, se matematicky vysvětloval pomocí tzv. epicyklů, tj. složených oběžných drah, kdy střed jedné kruhové dráhy (epicyklu) se sám pohybuje po dráze druhé (deferentu).

²⁶⁰ Srv. M. Ficino, *O dlouhém životě*, 18.

²⁶¹ Ficinův spis vyšel tiskem roku 1489, tedy nedlouho po zveřejnění Mirandolových *900 tezí* roku 1486, jež byly rok nato odsouzeny papežem Inocencem VIII.

²⁶² Viz k tomu úvod, str. 14 n., 41 nn.

Caput I^a

In quo consistat secundum Plotinum virtus favorem coelitus attrahens^b, scilicet in eo quod anima mundi et stellarum daemonumque animae facile alliciuntur corporum formis accommodatis

242 [531] Si tantum haec duo sint in mundo, hinc quidem intellectus, inde vero corpus, sed absit anima, tunc neque intellectus trahetur ad corpus – immobilis enim est omnino caretque affectu, motionis principio, tanquam a corpore longissime distans – neque corpus trahetur ad intellectum, velut ad motum per se inefficax et ineptum longeque ab intellectu^c remotum. Verum si interponatur anima^d utrique conformis^e, facile utrinque et ad utraque fiet attractus. Primo quidem ipsa omnium facillime ducitur^f, quoniam primum mobile est et ex se et sponte mobile. Praeterea cum sit (ut^g dixi) media rerum, omnia suo in se modo continet et utrinque ratione propinqua; ideoque conciliatur et omnibus, etiam aequaliter illis quae inter se distant, ab ea videlicet non distantibus. Praeter enim id quod hinc quidem conformis est divinis, inde vero caducis, et ad^h utraque vergit affectu, tota interim est simul ubique.

Accedit ad haec quod anima mundi totidem saltem rationes rerum seminales divinitus habet, quot ideae sunt in mente divina, quibus

a P: Cap. XI.

b secundum Plotinum – attrahens] P: virtus magici operis et imaginum

c L, P: ab intellectu om.

d anima] P: animam

e conformis] P: conformem

f ducitur] 1576: ducimur

g sit ut] 1576: sicut

h 1576: ad om.

Kapitola 1

*V čem podle Plótina spočívá síla přitahující přízeň nebes?
V tom, že duši světa i duše hvězd a daimónů snadno přivábí
uzpůsobené fyzické tvary*

Kdyby na světě byly pouze tyto dvě věci, a sice na jedné straně intelekt a na druhé tělo, ale chyběla by duše, pak by intelekt nebyl přitahován k tělu (jakožto od těla nejvzdálenější je totiž zcela nehybný postrádaje pohnutky, [jež jsou] principem pohybu), ani tělo přitahováno k intelektu (neboť tělo je samo o sobě neschopné a nezpůsobivé pohybu a je od intelektu velmi vzdálené). Pokud se však mezi ně vloží duše, jež je přizpůsobena oběma, pak je snadno přitahována k oběma stranám. Za prvé proto, že sama nejsnáze podléhá přitažlivé síle, neboť je tím prvním pohybujícím a pohybuje se ze sebe a ze své vůle.²⁶³ Protože je kromě toho (jak jsme řekli) uprostřed věcí,²⁶⁴ svým způsobem obsahuje vše a oběma stranám je blízká, a je proto se vším spojena, a to stejnou mírou i s tím, co je od sebe vzdálené; od ní totiž [tyto věci] vzdálené nejsou. Kromě toho, že je na jedné straně přizpůsobena věcem božským a na druhé věcem pomíjivým a k oběma se obrací, jak se jí zachce, je zároveň celá všude.²⁶⁵

Připojme k tomu, že duše světa božsky obsahuje tolik zárodečných příčin věcí,²⁶⁶ kolik je idejí v Boží mysli, a s jejich pomocí vytváří

²⁶³ Duše je první z novoplatónských hypostazí, která má (po nehybném intelektu či mysli) účast na pohybu; zároveň je duše tím, co pohybuje nejzazší sférou, tzv. *primum mobile*. Viz Proklos, *Elementa theologiae*, prop. 200; srv. M. Ficino, *Theol. Plat.* I,4, in: *Opera omnia*, str. 84 n. (Allen I,54 nn.; Marcel I,155–159).

²⁶⁴ K prostředkující funkci duše u Ficina, ležící právě uprostřed mezi Bohem a světem, viz např. M. Ficino, *Theol. Plat.* III,2, in: *Opera omnia*, str. 119 nn. (Allen I,230 nn.; Marcel I,137 nn.); *Comm. in Tim.* 28, in: *Opera omnia*, str. 1453; viz též Plótinus, *Enn.* IV,3,11.

²⁶⁵ Viz např. Plótinus, *Enn.* III,2,2; IV,4,40; srv. též Aristotelés, *De an.* I,1 a viz též Synesios, *De insomniis*, in: M. Ficino, *Opera omnia*, str. 1968–1979.

²⁶⁶ Koncepce *rationes seminales* je stoického původu (*logoi spermatikoi*; viz Diogenés Laertios, *Vitae*, VII,148) a byla převzata Plótinem (*Enn.* III,1,7–9; II,3,14; IV,3,10) a posléze Augustinem (jako *rationes causales*; viz *De Gen. litt.* VI,14 aj.). Viz H. Hirai, *Le concept de semence dans les théories de la matière à la Renais-*

ipsa rationibus totidem fabricat species in materia. Unde unaquaeque species per propriam rationem seminalem propriae respondet ideae, facileque potest per hanc saepe aliquid illinc accipere, quandoquidem per hanc illinc est effecta. Ideoque si quando a propria forma degeneret, potest hoc medio sibi proximo formari rursus perque id medium inde facile reformari. Ac si certe cuidam rerum speciei vel individuo eius rite adhibeas multa quae sparsa sunt, sed eidem^a ideae conformia, mox in materiam hanc ita opportune paratam singulare munus ab idea trahes per rationem videlicet animae seminalem; non enim intellectus ipse proprie, sed anima ducitur. Nemo itaque putet certis mundi materiis trahi numina quaedam a materiis penitus segregata, sed daemones potius animatique mundi munera stellarumque viventium. Nemo rursus miretur per materiales formas animam quasi allici posse, siquidem escas eiusmodi sibi congruas ipsamet, quibus alliceretur, effecit, et semper libenterque habitat in eisdem. Neque in mundo vivente toto quicquam reperitur tam deforme, cui non adsit anima, cui non insit et animae munus. Congruitates igitur eiusmodi formarum ad rationes animae mundi Zoroaster divinas illices appellavit, quas et Synesius magicas esse illecebras confirmavit.

^a eidem] 1576: etiam

sance: de Marsile Ficino à Pierre Gassendi, Turnhout 2005. K následující koncepci viz Proklos, *De sacrificio et magia*, in: M. Ficino, *Opera omnia*, str. 1929.

²⁶⁷ K přenosu zárodečných příčin skrze nebeské figury viz Plótinus, *Enn.* IV,4,35, a Ficinův komentář in: *Opera omnia*, str. 1746.

²⁶⁸ Srv. podobně M. Ficino, *O životě podle nebes*, 26. Božské síly (*numina*), zcela oddělené od látky, které sídlí dle Ficina v nemateriálním intelektu, je třeba chápat ve smyslu novoplatónských „inteligencí“ (srv. např. Proklos, *Elem. theol.* prop. 113 n. a 164 n.), v křesťanském kontextu tedy jako andělské (či démonické) bytosti. – Abychom podrželi neutrální, „ne-démonickou“ a „přirozenou“ povahu Ficinových *daemones*, používáme i v češtině výrazu „daimón“.

²⁶⁹ „Mágem Zoroastrem“ míní Ficino vždy autora tzv. *Chaldejských věštek* (*Oracula chaldaica*). Tento soubor údajně božsky zjevených pravd považoval Ficino za ještě starší pramen moudrosti než hermetické texty; viz M. Ficino, *In Plotini epitomae, seu argumenta, Prooemium*, in: *Opera omnia*, str. 1537. Srv. např. S. Gentile – C. Gilly (vyd.), *Marsilio Ficino e il ritorno die Ermete Trismegisto*, Firenze 1999, str. 19–34.

v matérii stejný počet druhových forem. Proto také každá jednotlivá druhová forma skrze zárodečnou příčinu odpovídá vlastní ideji a snadno i často od ní může skrze tuto příčinu něco přijmout, vždyť právě z ní byla skrze tuto příčinu učiněna. Proto pokud [nějaký] druh někdy odpadne od vlastní formy, může být pomocí tohoto nejbližšího prostředníka zformován a s jeho pomocí snadno opět obnoven. A pokud k nějakému druhu nebo jedinci tohoto druhu náležitě přibereš mnohé věci, které jsou rozptýlené, ale odpovídají téže ideji, přitáhneš skrze zárodečnou příčinu duše do této náležitě připravené látky jedinečný dar; není totiž přitahován sám intelekt, nýbrž duše.²⁶⁷ Necht' se tedy nikdo nedomnívá, že určitými látkami tohoto světa lze přitáhnout nějaké božské síly od látek zcela oddělené; jde spíše o přitážení daimónů, darů oduševnělého světa a živoucích hvězd.²⁶⁸ A dále ať se nikdo nediví, že duše může být jakoby přilákána látkovými tvary, vždyť sama vytvořila sobě odpovídající návnady, jimiž by byla nalákána, a vždy v nich ráda přebývá. V celém živém světě nelze najít nic tak beztvareho, aby v tom nebyla přítomna duše a aby dar duše postrádalo. Zoroaster²⁶⁹ nazýval ony korespondence forem odpovídající příčinám duše světa „božskými vábníčkami“ (*illices*) a rovněž Synesios stvrzuje, že jde o „magické návnady“ (*inynges*).²⁷⁰

²⁷⁰ *Orac. Chald.* 77–79 (Majercik 78–80) a Psellův komentář *Expositio in Orac. Chald.*, in: *Patrologiae graecae cursus completus*, CXXII, vyd. J.-P. Migne, Paris 1857–1866, str. 1133a nn. (Des Places 170); Synesios, *De insomniis*, 132c3–4, in: M. Ficino *Opera omnia*, str. 1969, kde Ficino termín *inynges* vykládá jako *illices vel motacillae magorum* (srv. níže, pozn. 291; též *O životě podle nebes*, 13, kde Ficino v kontextu „přitahování duše“ zmiňuje sochy, a tamt., 26). Řecké *inyx* původně označuje drobného ptáka krutihlava (*Jynx torquilla*), který je schopen otočit hlavu (podobně jako některé sovy) až o 180 stupňů a při vyrušení s ní divoce otáčí. Zřejmě pro podobnost s kruhovým pohybem nebes, který byl považován za nejdokonalejší pohyb, v němž se snoubí pohyb s klidem, byl tento pták využíván při věštění a jeho označení se pak přeneslo na věšebné instrumenty obecněji. Jak uvádí R. Majercik, *Introduction*, in: *The Chaldean Oracles*, str. 10 n., krutihlav byl zprvu užíván v magii lásky, přičemž později byl v platónském smyslu považován za symbol (erotickeho) pouta. Srv. též M. Stausberg, *Faszination Zarathushtra: Zoroaster und die Europäische Religionsgeschichte*, str. 157 n.; a B. P. Copenhaver, *Iamblichus, Synesius, and the Chaldean Oracles in Marsilio Ficino's De Vita Libri Tres*, str. 446; týž, *Magic in Western Culture: From Antiquity to the Enlightenment*, Cambridge 2015, str. 72 nn.

Nemo^a denique credat ad propriam quandam materiae speciem^b et tempore certo hauriri^c omnia prorsus ex anima dona, sed pro opportunitate dona duntaxat seminis, quo talis species pullulavit, seminumque conformium. Itaque hic homo, humanis tantum adhibitis, non proprias piscium vel avium dotes inde sibi vendicat, sed humanas atque consimiles. Adhibitis autem quae ad stellam talem pertinent atque daemonem, stellae daemonesque huius proprium subit influxum, velut lignum per sulphur paratum ad flammam ubique praesentem^d. Atque hunc non modo per ipsos stellae daemonesque radios, sed etiam per ipsam mundi animam ubique praesentem, in qua et cuiuslibet stellae daemonesque ratio viget, partim quidem seminalis ad generandum, partim etiam exemplaris ad cognoscendum. Haec enim secundum Platonicos antiquiores rationibus suis aedificavit ultra stellas in coelo figuras partesque ipsarum tales, ut ipsae quoque figurae quaedam sint^e; impressitque his omnibus proprietates. In stellis autem, figuris, partibus, proprietatibus, omnes rerum inferiorum species continentur et proprietates earum. Universales^f vero figuras octo posuit atque [532] quadraginta, scilicet in zodiaco duodecim, extra vero sex atque triginta; item in zodiaco triginta sex ad numerum

a Nemo] 1576: Nempe

b speciem] *P*: spem

c hauriri] 1576: haurire

d proprium subit – ubique praesentem (43–45)] *L, P*: velut paratum vas proprium subit influxum

e sint] 1576: siet

f Universales] 1576: Universale

271 Ficino zde de facto uznává dvojí princip astrálních vlivů: kauzálně-fyzikální, v souladu s al-Kindího teorií působících paprsků, a analogicko-sémantický, v souladu s Plótinovou představou „písma nebes“, které je třeba umět číst (srv. M. Ficino, *Theol. Plat.* IX,4, in: *Opera omnia*, str. 210 n. [Allen III,52]). Srv. E. Garin, *Astrologie in der Renaissance*, str. 104 n.

272 *Rationes exemplares* jsou obsaženy v mysli světové duše, jimiž rozpoznává ideje obsažené v inteligibilním světě. Ficino na jiném místě v podobném kontextu odkazuje k orfické teologii (*Theol. Plat.* I,4). Uvedenému ojedinelému rozlišení

A konečně ať se nikdo nedomnívá, že k určitému druhu látky lze v určitý čas čerpat z duše všechny dary; lze totiž podle okolností získat pouze dary z toho semene, z něhož příslušný druh [látky] vyrostl, a ze semen, jež jsou tomu podobná. Proto člověk, jenž užil pouze [věcí] lidských, nežádá pro sebe dary náležící rybám nebo ptákům, nýbrž dary lidské a jim podobné. Když však užil darů, jež náležejí určité hvězdě a daimónu, podléhá pak vlastnímu vlivu této hvězdy a daimóna, tak jako dřevo napuštěné sírou podléhá všudypřítomnému plamenu. A toto se neděje jenom skrze paprsky hvězd a daimónů, ale i skrze samotnou všudypřítomnou duši světa,²⁷¹ v níž je obsažena příčina každé hvězdy i daimóna, a to jednak semenná, umožňující plození, jednak exemplární, umožňující poznávání.²⁷² Podle starých platoniků²⁷³ vytvořila duše světa pomocí svých příčin v nebesích za hvězdami figury²⁷⁴ a takové jejich části, že i ony tvoří jakési figury, a vtiskla jim všem [určité] vlastnosti. Ve hvězdách pak, v [jejich] figurách, částech a vlastnostech, jsou obsaženy všechny druhy dolních věcí a jejich vlastnosti. [Duše] vytvořila čtyřicet osm universálních figur,²⁷⁵ a sice dvanáct v zodiaku a třicet šest mimo něj.²⁷⁶ A stejně tak i dalších třicet šest figur v zodiaku, podle počtu „tváří“²⁷⁷ a tamtéž

Ize rozumět opět v kontextu Ficinovy (nutně apologetické) snahy ukázat, že ačkoli (netělesná a nesmrtelná) duše světa představuje předmět jeho zájmu v rámci *magia naturalis*, je tomu tak pouze natolik, nakolik se dotýká *přirozeného* světa plození a rození, nikoli nakolik se tato duše obrací výše k (božskému) intelektu, a jde tedy i z křesťanského hlediska o přijatelný koncept.

²⁷³ Srv. Plótinus, *Enn.* IV,3,10. Ficino se zde od následujících tvrzení jemně distancuje, neboť jako křesťanský filosof upozorňuje, že Bůh tvoří všechny jednotliviny přímo, bez jakýchkoli zprostředkujících stupňů (srv. pozdější list Polizianovi, *Epist.* 12, in: *Opera omnia*, str 958). Namísto o novoplatónských hypostazích hovoří někdy o „zrcadlech“ Boží tváře. Viz M. Ficino, *De amore*, V,4, in: *Opera omnia*, str. 1336; týž, *O světle*, 14, in: týž, *O Slunci. O světle*, str. 193–195.

²⁷⁴ Lat. *figura* ponecháváme pro jeho sémantickou šíři i v češtině, namísto možných překladů („vyobrazení, zobrazení, tvar, forma, konfigurace...“), jež by postihly jen část významového spektra.

²⁷⁵ Viz *Picatrix*, II,2; Ptolemaios, *Tetrabiblos*, I,23; *Almagest*, I,2,7 n.

²⁷⁶ Tzv. „Horoskopové“, viz *Asclepius*, 19.

²⁷⁷ K rozlišení „tváří“ (*facies*), jež Ficino spojuje s tzv. dekany (*O životě podle nebes*, 9), a „podob“ (*vultus*) srv. *O životě podle nebes*, 13 a 17.

facierum; rursus ibidem ter centum atque sexaginta ad numerum graduum, in quovis enim gradu sunt stellae plures, ex quibus ibi conficiuntur imagines. Similiter imagines^a extra zodiacum in plures divisit^b figuras pro facierum ibidem graduumque suorum numero. Constituit denique ab imaginibus his universalibus ad universales imagines habitudines et proportiones quasdam, quae ipsae quoque imagines illic existunt. Eiusmodi vero figurae continuitatem quaeque suam habent ex radiis stellarum suarum in se invicem peculiari quadam proprietate coniectis^c. A quibus formis ordinatissimis dependent inferiorum formae, illinc videlicet ordinatae. Sed^d et coelestes illae tanquam et^e inter se disiunctae procedunt a rationibus animae coniunctis invicem, et quodammodo mutabiles a stabilibus. Sed hae quatenus^f se ipsas non comprehendunt, referuntur ad formas in mente vel animali vel eminentiore^g sese comprehendentes, quae tanquam multiplices rediguntur ad simplicissimum^h unum atqueⁱ bonum, sicut figurae coelestes ad polum.

Sed redeamus ad animam. Quando igitur anima gignit speciales inferiorum formas viresque, eas per rationes efficit proprias stellarum formarumque coelestium adminiculo. Singulares vero individuorum dotes, quae saepe nonnullis insunt tam mirabiles quam in speciebus esse solent, exhibet per seminales similiter rationes^j, non tam sub adminiculo formarum figurarumque coelestium quam situ stellarum et habitu motionum aspectuumque planetarum, tum inter se, tum ad stellas planetis sublimiores. Anima quidem nostra ultra

a *L: Similiter imagines om.*

b divisit] *P: divisis*

c coniectis] 1576: coniecturis

d 1576: *Sed om.*

e *L^{ac}, P: et om.*

f quatenus] *P: quia*

g *marg. L: vel animali vel eminentiore add.; P: om.*

h rediguntur ad simplicissimum] 1576: ad simplicissimum rediguntur

i *L, P: unum atque om.*

j rationes] 1576: rationales

ještě tři sta šedesát figur podle počtu jeho stupňů; v každém stupni pak je vícero hvězd, z nichž se zde utvářejí obrazy. Podobně i obrazy [souvězdí] mimo zodiak rozdělila do více figur podle počtu jejich tváří a stupňů. Konečně mezi jedněmi i druhými universálními obrazy vytvořila jisté poměry a vztahy, jež na onom místě samy existují jako jakési obrazy. Všechny figury tohoto druhu získávají vlastní soudržnost z paprsků svých hvězd, jež jsou sesílány k sobě navzájem na základě svých konkrétních vlastností. Z těchto dokonale uspořádaných forem pocházejí formy dolních věcí, jež jsou od těch vyšších také uspořádávány. Ale i tyto nebeské figury, jež jsou od sebe odděleny, vycházejí ze vzájemně spojených příčin v duši, a jakožto určitým způsobem proměnlivé vycházejí z příčin neměnných. Avšak i tyto příčiny, nakolik se vzájemně nezahrnují [v jednotě], odkazují k formám v mysli – ať již v mysli živočišné, nebo vyšší –, jež se vzájemně [v jednotě] zahrnují²⁷⁸ a coby mnohé se sbíhají ke zcela prostému jednu a dobru, tak jako se nebeské figury sbíhají k jednomu pólu.

Vraťme se však k duši. Když tedy duše rodí druhové formy a síly dolních věcí, pak je vytváří skrze jim odpovídající příčiny a s pomocí nebeských hvězd a forem. Avšak jedinečné dary přináležející jedincům (jež jsou často u některých jedinců stejně zázračné, jako bývají v druzích) způsobuje sice podobně skrze zárodečné příčiny, avšak ani ne tak s pomocí nebeských hvězd a forem, jako spíš s pomocí umístění jednotlivých hvězd a obvyklého pohybu planet a jejich aspektů jak mezi sebou, tak i vzhledem k hvězdám, jež jsou nad planetami. Naše duše tak do nás, kromě vlastních sil jednotlivých

²⁷⁸ V Bohu je vše nerozlišeně Jedním, v božském intelektu jsou ideje rozlišeny a vzájemně se „zahrnují“, v duši jsou „zárodečné formy“ tak, že se liší a navzájem se „nezahrnují“, srv. Plótinus, *Enn.* IV,3,11.

vires membrorum proprias communem ubique promit in nobis vitae virtutem, maxime vero per cor, tanquam ignis animae proximi fontem. Similiter anima mundi ubique vicens per Solem praecipue suam passim explicat communis vitae virtutem. Unde quidam animam et in nobis et in mundo in quolibet membro totam potissimum in corde collocant atque Sole.

Semper vero memento sicut animae nostrae virtus per spiritum adhibetur membris, sic virtutem animae mundi per quintam essentiam, quae ubique viget^a tanquam spiritus intra corpus mundanum, sub anima mundi dilatari per omnia, maxime vero illis virtutem hanc infundi, quae eiusmodi spiritus plurimum hauserunt. Potest autem quinta haec essentia nobis^b intus magis magisque assumi, si quis sciverit eam aliis elementis immixtam plurimum segregare, vel saltem his rebus frequenter uti, quae hac abundant puriore praesertim; ceu electum vinum et saccharum et balsamum atque^c aurum pretiosique lapilli myrobalanique et quae suavissime redolent et quae lucent, maxime vero quae in subtili substantia qualitatem habent calidam humidamque et claram; quale praeter vinum est albissimum saccharum, praesertim si huic adhibueris aurum odoremque cinnami atque rosarum. Praeterea sicut alimenta rite in nobis assumpta per se non viva rediguntur per spiritum nostrum ad vitae nostrae formam, sic et corpora nostra rite^d accommodata corpori^e spirituique mundano, videlicet per res mundanas et per nostrum spiritum, hauriunt ex vita mundana quam plurimum.

a viget] *P*: latet

b essentia nobis] 1497, 1576: essentia a nobis

c atque] *P*: et

d rite] 1576: ritae

e corpori] 1576: corpore

279 Srv. Plótinus, *Enn.* IV,3,11; a M. Ficino, *O Slunci*, 6, in: týž, *O Slunci. O světle*, str. 119 a pozn. 65 s dalšími odkazy.

280 Aristotelský pátý prvek, *quinta essentia*, je tím, z čeho je utvořen supralunární svět, na rozdíl od světa sublunárního, jenž se skládá ze čtvera živlů. Ficino aristotelské odlišení v této podobě nepřijímá a jeho svět je jedno velké kontinuum, byť nebesa

částí těla, všude vysílá společnou životní sílu, a to ponejvíce skrze srdce jakožto zřídlo ohně, které je nejbližší duši. Podobně duše světa, jež působí všude, rozvíjí na všech místech sílu universálního života především skrze Slunce. Proto někteří říkají, že naše duše a duše světa dlí celá v každé části těla, avšak především v srdci a ve Slunci.²⁷⁹

Měj vždy na paměti, že stejně, jako se síla naší duše přenáší do částí našeho těla prostřednictvím ducha, tak se i síla duše světa šíří po všech věcech, které leží pod ní, prostřednictvím kvintesence,²⁸⁰ jež je – jako duch v těle světa – činná všude, avšak nejvíce je tato síla vлита do těch věcí, jež načerpaly nejvíce ducha tohoto druhu.²⁸¹ Tuto kvintesenci můžeme přijímat uvnitř stále hlouběji, pokud by ovšem člověk věděl, jak ji nejlépe oddělit od prvků, s nimiž je smíšena, anebo alespoň často užíval těch věcí, jež ji obsahují v hojně míře, a to především v její čistší formě. Jde o vybrané víno, cukr, balzám, zlato a vzácné kameny,²⁸² myrobalány, věci zářivé a vydávající příjemnou vůni, a především pak ty, jejichž jemná substance má teplou, vlhkou a zářící kvalitu, což je kromě vína ten nejbělejší cukr, zvláště pokud k němu přidáš zlato a vůni skořice nebo růží. Kromě toho, podobně jako náležitě strávená potrava, jež sice sama o sobě není živá, ale skrze našeho ducha se přivádí k formě našeho života, tak i pokud jsou naše těla náležitě přizpůsobena tělu a duchu světa, a to pomocí věcí světských a našeho ducha, pak i z života světa čerpají co nejvíce.

mají svá specifika (jsou např. nelátková, viz *O životě podle nebes*, 17). V návaznosti na vlivný spis Jana z Rupescissy *Consideratio quintae essentiae* a pseudo-lullovské pojednání *De secretis naturae sive de quinta essentia* chápe Ficino kvintesenci jako něco, co je přítomno v subtlunárním světě, jako jemnou a účinnou složku věcí, kterou však inovativně ztotožňuje s oživujícím „duchem světa“ (*spiritus mundi*), viz níže, kap. 3. Tato koncepce měla později značný vliv v alchymii. – Srv. W. R. Newman – A. Grafton, *Introduction: The Problematic Status of Astrology and Alchemy in Premodern Europe*, in: *Secret of Nature. Astrology and Alchemy in Early Modern Europe*, Cambridge 2001, str. 24; S. Matton, *Marsile Ficino et l'alchimie, sa position, son influence*, in: J.-C. Margolin – S. Matton (vyd.), *Alchimie et philosophie*, Paris 1993, str. 123–192; P. Forshaw, *Marsilio Ficino and the Chemical Art*.

²⁸¹ Srv. *Picatrix*, III,5 (Pingree 103 nn.).

²⁸² Kameny (a to jak nerostného, tak organického původu) se těšily zájmu odne-paměti. Ve středověku jim byly věnovány knihy tzv. lapidárií, z nichž snad nejvýznamnější je spis *De lapidibus* Marboda z Rennes (1035–1123). Kameny a jejich účinky se zabýval rovněž Albert Veliký v díle *De mineralibus*.

248 Si volueris ut^a alimentum rapiat prae ceteris formam cerebri tui vel iecoris atque stomachi, simile quantum potes accipe alimentum, id est, cerebrum et iecur et stomachum animalium ab humana natura non longe distantium. Si optas corpus tuum atque spiritum ex aliquo mundi membro, videlicet ex Sole, virtutem accipere, quaere quae ante alia sunt Solaria inter metalla lapillosque, magis autem inter plantas, sed inter animalia magis, maxime inter homines; similia enim tibi magis proculdubio conferunt. Haec et extra sunt adhibenda^b et intus pro viribus assumenda, praesertim in die et hora Solis et Sole in figura coeli regnante. Solaria vero sunt omnia ex lapillis et floribus quae heliotropia nominantur, quia vertuntur ad Solem; item aurum et auripigmentum aureique^c colores, chrysolitus, carbunculus^d, myrrha, thus, muscus, ambra, balsamum, mel flavum, calamus aromaticus, crocus, spica nardi, cinnamomum, lignum aloes, ceteraque aromata^e; aries, astur^f, gallus, olor, leo, cantharis^g, crocodillus, homines flavi, crispi, saepe calvi, magnanimi. Superiora partim^h cibariis, partim unguentis suffumigationibusqueⁱ, partim usui accommodari possunt. Haec sentienda et cogitanda frequenter et imprimis amanda; et luminis plurimum est quaerendum.

Si dubites ventrem ab iecoris fomento destitui^j, trahere ad ventrem iecoris facultatem tum frictionibus, tum fomentis per ea quae iecori [533] congruunt: per cichoream, endiviam, spodium^k et eupatorium

a *L: ut om.*

b adhibenda] 1576: exhibenda

c aureique] 1498: auriq̄ue

d chrysolitus, carbunculus] *P: chrysolitus et carbunculus*

e aromata] *P: arbuta*

f astur] 1498: austur

g 1497, 1576: cantharis] *L, P, 1489, 1498: cantharus*

h Superiora partim] *P: Partim superiora*

i suffumigationibusque] 1576: suffumigationibus

j destitui] 1498: destrui

k *marg. L: spodium add., P: om.*

Pokud bys chtěl, aby to, co sníš, získalo především formu tvého mozku, jater nebo žaludku,²⁸³ pak jez co nejvíce stravu právě v podobě živočišného mozku, jater či žaludku, jež se od těch lidských příliš neliší. Pokud toužíš po tom, aby tvé tělo čerpalo sílu z jiné části světa, například ze Slunce, pak hledej mezi kovy a kameny ty, jež jsou nejvíce sluneční, více však mezi rostlinami, ještě více pak mezi živočichy a nejvíce u lidí;²⁸⁴ to, co se ti více podobá, ti bezpochyby také více přinese. Tyto věci se pak používají zevně a také se – nakolik je to možné – přijímají vnitřně, zvláště v den a hodinu Slunce a když Slunce vládne nebeské figuře.²⁸⁵ Z kamenů a rostlin jsou sluneční všechny ty, kterým se říká heliotropní, neboť se otáčejí ke Slunci, jako je zlato, auripigment a zlaté barvy, chryzolit, rubín, myrha, kadidlo, pižmo, ambra, balzám, žlutý med, vonná třtina, šafrán, nard, skořice, aloe a ostatní koření; dále beran, jestřáb, kohout, labuť, lev, španělská muška,²⁸⁶ krokodýl; a jsou to i lidé s plavými nebo kučeravými vlasy a často i lidé lysi a velkodušní. Výše uvedené věci mohou být upraveny jednak do pokrmů, jednak do mastí a vykuřovadel a jednak k používání. Měli bychom je často vnímat, myslet na ně, a především je milovat; je třeba také vyhledávat dostatek světla.²⁸⁷

Pokud máš obavu, že se tvému břichu nedostává zahřívání z jater, přitáhni do břicha jejich schopnost jednak třením²⁸⁸ a jednak zahříváním pomocí substancí, jež játrům odpovídají, jako je čekanka,

²⁸³ Jde o tři základní tělesné roviny, jimž odpovídá také trojí *spiritus*, lišící se svou jemností, viz výše, pozn. 389. Dále viz M. Ficino, *O životě podle nebes*, 11 a *O dlouhém životě*, 15, 18, 19.

²⁸⁴ Srv. dosti raritní radu v knize *O dlouhém životě*, 11, srv. však též užívání lidských „materií“ in: *Picatrix*, III,11 (Pingree 162–165), s odvoláním ke Geberovi (tj. jeho spisu *Flos naturarum*).

²⁸⁵ Tj. když je Slunce v daném momentě nejsilnějším prvkem horoskopu.

²⁸⁶ Brouk puchýřník lékařský (*Lytta vesicatoria*), známý zvláště svými afrodisiakálními účinky.

²⁸⁷ Světlo zde není zmíněno jen okrajově, ale představuje podstatný element Ficinova myšlení, jehož kostru tvoří metafyzika (a fyzika) světla (viz spisy *O Slunci*. *O světle*), stejně jako z jiného úhlu pohledu metafyzika lásky (viz *De amore*).

²⁸⁸ „Tvrdé“ a „měkké tření“ (*fRICTIO*) patří ke klasickým léčebným prostředkům hippokratovsko-galénovské medicíny. Srv. např. Avicenna, *Liber canonis*, I,3,13,4 (Abu-Asab = Gruner § 749).

et hepaticam^a atque hepata. Similiter ne destituatur tuum^b corpus ab Iove, move corpus in die horaque et^c regno Iovis, et utere interim Iovialibus: argento, hyacintho, topazio^d, corallo, crystallo, berillo, spodio, sapphyro, viridibus aeriisque^e coloribus, vino, saccharo, albo melle^f, et cogitationibus affectibusque plurimum Iovialibus, id est, constantibus, aequis, religiosis atque legiferis; et inter homines eiusmodi sanguineosque et pulchros venerabilesque versabere^g. Sed memento primis illis rebus frigidis inserendum esse aurum et vinum mentamque^h et crocum et cinnamomum atque doronicumⁱ; animalia vero Iovialia esse agnum pavonemque^j et aquilam et iuvenum^k.

Quomodo vero virtus Veneris attrahatur^l turturibus, columbis^m et motacillis et reliquis, non permittit pudor ostendere.

Caput II

De concordia mundi. De natura hominisⁿ secundum stellas.

Quomodo fiat attractus ab unaquaque stella

Neque vero diffidere debet quisquam nos atque omnia quae circa nos sunt praeparamentis quibusdam posse sibi vindicare coelestia.

a hepaticam] 1576: hepaticum

b tuum] 1498:

c et] 1576: in

d *marg. L: topazio add., P: om.*

e *L²: viridibus aeriisque add.; aeriisque] P: celestibusque*

f saccharo, albo melle] 1576: saccharo albo, melle

g versabere] 1576: versantos

h *marg. L: mentamque add.; P: om.*

i 1576: et cinnamomum atque doronicum om.; L: atque doronicum add., P: om.

j *P: pavonemque om.*

k iuvenum] *P: iuvenam*

l attrahatur] 1498: attrahitur

m turturibus, columbis] *L^{ac}, P: turturibus et columbis*

n 1576: De concordia mundi et de natura hominis...

štěrbák, živočišné uhlí, „konopáč“,²⁸⁹ jaterník a sama játra. Podobně, aby tvé tělo nebylo zbaveno jupiterského působení, cvič ve dne a hodině, kdy vládne Jupiter²⁹⁰ a mezitím užívej jupiterské substance, jako je stříbro, hyacint, topaz, korál, křišťál, beryl, živočišné uhlí, safír, zelené a vzdušné barvy, víno, cukr, bílý med, a oddávej se myšlenkám a pocitům, jež jsou nejvíce jupiterské, to znamená stále, nestranné, nábožné a zákonodárné. Rovněž se zdržuj ve společnosti podobných lidí: mezi lidmi sangvinickými, krásnými a úctyhodnými. Pamatuj však také, že k těmto prvně uvedeným a studeným věcem je třeba přidávat zlato, víno, mátu, šafrán, skořici a kamzičnick; mezi jupiterská zvířata pak patří beránek, páv, orel a býček.

Stud mi však brání ukázat, jakým způsobem se přitahuje síla Venuše pomocí hrdliček, holubic, konipasů²⁹¹ a dalších.

Kapitola 2

O harmonii světa. O přirozenosti člověka podle hvězd.

*Jakým způsobem se něco přitahuje
od jednotlivé hvězdy*

Nechť nikdo nepochybuje, že my sami i vše kolem nás si pomocí jistých připravených věcí dokážeme přivlastnit nebeské věci. Neboť

²⁸⁹ *Eupatorium perfoliatum*, Dioskoridem doporučováno při pomalé činnosti jater.

²⁹⁰ Tj. čtvrtek (srv. franc. „jeudi“ či ital. „giovedì“).

²⁹¹ *Motacilla*; může též označovat v širším smyslu ptáky užívané v theurgii; viz výše, pozn. 270. Viz Copenhaver, *Iamblichus, Synesius and the Chaldean oracles in Marsilio Ficino's De vita libri tres: hermetic or neoplatonic magic?*, in: *Supplementum festivum: studies in honor of P. O. Kristeller*, New York 1987, str. 441–255.

250 Nam coelitus haec facta sunt assidueque reguntur et illinc imprimis praeparata sunt ad illa. Et quod maximum est, mundus animal in se magis unum^a est quam quodvis aliud animal, si modo est animal perfectissimum. Ergo sicut in nobis membri cuiuslibet, praesertim principalis, qualitas motusque ad alia pertinet, ita membrorum principalium actus in mundo commovent^b omnia, et membra inferiora facile capiunt a supremis ultro dare paratis. Quo enim potentior causa est, eo est promptior^c ad agendum^d, eo igitur propensior est ad dandum. Exigua igitur praeparatio nobis insuper adhibita sufficit coelestium muneribus capiendis, si modo quisque ad id praecipue se accommodet, cui est praecipue subditus.

Sed ante uniuscuiusque nostrum proprietatem, humanae speciei proprietatem considerare debemus. Hanc igitur^e esse Solarem astrologi Arabes consenserunt. Quod ego^f e statura hominis erecta pulchraque humoribusque^g subtilibus et spiritus claritate imaginationisque perspicuitate studioque veritatis et gloriae verum esse coniecto. Addo quinetiam proprietatem huic Mercurialem ob strenuum versatilis ingenii motum; et quoniam humanum^h genus natum nudumⁱ, inerme, omnium egenum, haec^j omnia propria industria sibi comparat – quod est Mercurii proprium. Addo etiam Iovialem ob complexionem corporis temperatam atque leges, et quoniam secundo mense, quo Iuppiter dominatur, vitam accipimus, atque nascimur nono^k, quo iterum recipit dominatum. Itaque humana species ab his tribus potissimum dotes

a unum] 1576: vinum

b commovent] *L, P*: commevet

c est promptior] 1576: promptior est

d agendum] 1498: augendum

e igitur] *L, P*: ergo potissimum

f ego] *P*: ergo

g humoribusque] *L*: humoribus

h humanum] 1576: humanam

i nudum] *L*: mundum

j haec] *L*: enim

k 1576, 1497, 1498: nono] 1489: novo

tyto [dolní] věci byly učiněny z nebes, která jim neustále vládnou, a především odtud a podle nich byly také připraveny. A co je nejdůležitější, svět je živočich, který je v sobě více jednotný než jakýkoli jiný živočich; a pokud je vůbec živočichem, pak zcela dokonalým.²⁹² Proto jako v nás kvalita a pohyb každé části těla, a zvláště té hlavní, ovlivňuje i ostatní části, tak i působení hlavních částí světa hýbe všemi, a dolní části snadno přijímají od nejvyšších, jež jsou samy připraveny dávat. Čím mocnější je příčina, tím snadněji působí, a tedy také ochotněji dává. Pro to, abychom obdrželi nebeské dary, stačí z naší strany jen nepatrná příprava, pokud platí, že každý se přizpůsobuje zejména tomu, čemu je podřízen.

Avšak předtím, než prozkoumáme zvláštní [astrologické] vlastnosti každého z nás, musíme se podívat na vlastnosti lidského rodu. Arabští astrologové²⁹³ se shodli, že lidstvo má sluneční povahu. Domnívám se, že je to pravda, pokud jde o jeho krásnou a vzpřímenou postavu, jemnost šťáv, jas ducha, pronikavost imaginace a snahy dosáhnout pravdy a cti. Pro čilou aktivitu jeho pohyblivého ducha mu však přísluší i vlastnosti merkurické; lidé se totiž rodí nazí, bezbranní a ničím nezaopatření a všechno si připravují vlastním přičiněním, což je vlastnost merkurická. Pro vyvážené složení jeho těla a uspořádání, jakož i proto, že život získáváme ve druhém měsíci,²⁹⁴ kdy vládne Jupiter, a rodíme se v devátém, kdy se znovu chápe vlády, nesmím opomenout ani vlastnosti jupiterské. Lidský rod by tak nakonec zejména

²⁹² Viz Platón, *Tim.* 30c–31a; Plótinus, *Enn.* IV,4,32.

²⁹³ Pojmem „arabští astrologové“ Ficino jednak odkazuje k magickému spisu *Picatrix* arabské provenience, který byl někdy ve 12. století přeložen do španělštiny a následně do latiny, jednak i k dalším arabským autorům, jako je Albusasar (Abú Mašar), Alkindus (al-Kindí), Thebit (Thábit ibn Qurra), Haly Albohazen či pseudo-Ptolemaios (autor spisu *Centiloquium*, textu arabské provenience, mylně připisovaného Ptolemaiovi), jichž se v knihách *O životě* i jinde dovolává.

²⁹⁴ Srv. M. Ficino, *Theol. Plat.* XVIII,6 (Allen VI,114 nn.; Marcel III,198). Ke koncepci, podle níž se duše, tedy život, objevuje v zárodku až v průběhu druhého měsíce po početí, viz Aristotelés, *De gener. animal.* II,736a; Tomáš Akvinský, *Summa theol.* I, q. 90; q. 118, art. 2.

insuper ampliores ita demum sibi poterit vindicare, si per Solaria Mercurialiaque et Iovia se ipsam eis magis indies atque magis accommodabit. De reliquis autem quid? Saturnus non facile communem significat humani generis qualitatem atque sortem, sed hominem ab aliis segregatum, divinum aut brutum^a, beatum aut extrema miseria pressum. Mars, Luna, Venus affectus et actus homini cum ceteris animantibus aequae communes.

Ad Solem igitur et Iovem atque Mercurium revertamur. Solaria quidem nonnulla et Iovia diximus, Mercurialia vero nescio quomodo praetermisimus. Sunt autem eiusmodi: stannum^b, argentum, praesertim vivum, marcassita argentea, lapis achates^c, vitrum porphyriticum et quae croceum cum viridi misceant, smaragdum^d atque lacca, animalia sagacia et^e ingeniosa simul et strenua: simiae, canes,^f homines eloquentes, acuti, versatiles, oblonga facie manibusque non pingues.

252 Sunt autem quaerenda et exercenda quae ad aliquem planetam attingunt, eo videlicet dominante (ut diximus) in die et hora eius, si fieri potest, etiam quando ipse sit in domicilio vel exaltatione vel saltem triplicitate sua et termino et angulo coeli, extra combustionem directus ac saepius orientalis, si Sole sit superior, item^g in Auge, et aspiciatur a Luna. Si quis autem ab ipsa Luna beneficium et^h a Venere poscat,

a brutum] 1576: bruta

b 1497, 1576: stannum] *L, P*, 1489, 1498: stammum

c *L, P*: lapis achates om.

d et quae croceum cum viridi misceant, smaragdum] *L, P*: smaragdum et quae croceum cum viridi misceant

e *L, P*: sagacia et om.

f *L, P*: simiae canes om.

g *L*: si Sole sit superior, item (40–41) om.

h *P*: et om.

²⁹⁵ Lesklé minerály obsahující sulfidy. Termín pochází z arab. *marqašitá* a objevuje se již v pseudo-Démokritových textech (mezi 7.–9. stol.) a u Džábira ibn Hajjána (8.–9. stol.), kde je takto označován především pyrit; Albert Veliký (13. stol.) tak označuje minerály obsahující rudu obecně. Viz C. Priesner – K. Figala, *Lexikon alchymie*, str. 198, s. v. „Markazit“.

od těchto tří planet mohl vyzískat ještě mnohem větší dary, kdyby se jim pomoci věcí slunečních, merkurických a jupiterských postupně stále víc a více přizpůsoboval. Co říci o ostatních planetách? Saturn neznamená jednoduše kvalitu či úděl lidského rodu, nýbrž člověka odděleného od ostatních, božského či hrubého, šťastného nebo stíhaného krajním utrpením. Mars, Luna a Venuše představují lidské afekty a činy, jež máme společné s ostatními zvířaty.

Vraťme se tedy ke Slunci, Jupiterovi a Merkurovi. O některých slunečních a jupiterských substancích jsme již hovořili, avšak – sám nevím jak – opomenuli jsme substance merkurické. Ty jsou následující: cín, stříbro a především rtuť, acháty, stříbrné markazity²⁹⁵, porfyrické sklo a skla šafránově zelená, smaragd a červec lakový, zvířata, jež jsou chytrá, obratná a zároveň čilá, jako opice a psi, a konečně lidé výmluvní, bystří, činorodí, s oblou tváří a útlýma rukama.

Věci, jež přináležejí k té které planetě, však mají být – pokud je to možné – hledány a používány (jak jsme již říkali) ve dni a hodině, kdy příslušná planeta vládne, a také když je ve svém domicilu nebo v povýšení, nebo alespoň ve své triplicitě,²⁹⁶ ve svých hranicích²⁹⁷ a v rohovém domě,²⁹⁸ pokud směřují mimo [oblast] spálení,²⁹⁹ pakliže je východní [ve vztahu ke Slunci],³⁰⁰ nad Sluncem nebo v apogeu,

²⁹⁶ Skupina tří znamení náležejících ke stejnému ze čtyř živlů.

²⁹⁷ Hranice (*terminus*) označuje část znamení, jíž vládne daná planeta. Srv. *O životě podle nebes*, 9, kde Ficino vyjmenovává domicily a povýšení planet.

²⁹⁸ Tj. v jednom z tzv. kardinálních či angulárních znamení, v nichž se nacházejí vrcholy horoskopu, tedy ascendent, descendent, střed nebes (*medium coeli*) a hlubina nebes (*imum coeli*).

²⁹⁹ Oblast „spálení“ (lat. *incendium*) zahrnuje zhruba 10 stupňů kolem Slunce ve zvěrokruhu. Pokud se planeta při pohledu ze Země přiblíží Slunci na tuto vzdálenost, je Sluncem, jakožto nejsilnějším světlem, „spálena“. Pokud je však konjunkce velmi těsná (tj. menší než asi 17 minut), je planeta z astrologického pohledu naopak velmi posílena (tzv. *cazimi* či „srdce Slunce“); viz M. Ficino, *O životě podle nebes*, 6. Srv. Zahel (Sahl ibn Bišr), *Introductorium*, VII,11 (vyd. spolu s *Liber Quadripartiti Ptholemei*, Venetiis 1493); G. Bonatti, *Tractatus astronomie decem*, VII,15 (vyd. Augsburg 1491).

³⁰⁰ *Orientalis* (a *Sole*), doslova „východní (od Slunce)“, neznamená „na východ od Slunce“, ale naopak „vyšedší před Sluncem“, tedy od něj blíže k západu; srv. podobně M. Ficino, *O Slunci*, 3, 4, 8, in: týž, *O Slunci. O světle*, str. 105, 107, 127;

tempora similia observare debet. A Venere quidem per animalia sua, quae diximus, et per corneolam et saphyrum lapidemque lazuli, aes^a croceum atque rubeum et corallum omnesque pulchros variosque vel virides^b colores et flores^c atque concentus suavesque odores atque sapes. A Luna per alba et humida et viridia^d, per^e argentum atque crystallum et uniones et argenteam marcassitam. Quoniam vero Saturnus quidem statui et perseverantiae [534] dominatur, Mars autem efficaciae motus, cogimur nonnunquam horum quoque gratia ab eis patrocina postulare, temporibus videlicet similiter observatis^f. Ab illo quidem per materias quasdam quodammodo terreas et^g fuscas^h atque plumbeas et fuscamⁱ iaspidem et magnetem et camoinum atque chalcidonium et ex parte quadam per aurum et auream marcassitam. A Marte vero per ignea, rubea, aes rubeum, sulphurea omnia, ferrum lapidemque sanguineum^j. Neque diffidas^k Saturnum habere nonnihil in auro; nam propter pondus id putatur habere. Quinetiam Soli aurum simile sic omnibus metallis inest, sicut Sol in planetis omnibus atque stellis. Iam vero si quis convicerit Saturnum et Martem natura noxios esse, quod equidem nunquam crediderim, tamen^l his quoque utendum, quemadmodum venenis nonnunquam utuntur et medici, quod Ptolemaeus in *Centiloquio* probat. Proderit ergo quandoque^m vis Saturni caute sumpta, sicut apud medicos quae adstringunt atque

a aes] *L, P:* et

b *L, P:* vel virides om.

c *L, P:* et flores om.

d *L, P:* et viridia om.

e *P:* per om.

f observatis] 1576: observabis

g *L:* et om.

h 1497: fuscas] 1576: fucas; 1489, *L, P:* fuscum

i 1576: fuscam] 1498; 1497, 1489: fuscum

j sanguineum] 1576: sanguinem

k diffidas] 1576: diffusas

l tamen] *P:* tum

m quandoque] *L:* quenque

a je-li aspektována Lunou. Pokud se někdo dožaduje přízně Luny a Venuše, pak bude muset zachovávat obdobné časy. Dary Venuše získáme skrze její zvířata, o nichž jsme mluvili,³⁰¹ skrze karneol, safír a lapis lazuli, šafránovou či červenou měď, korál, všechny krásné, různobarevné nebo zelené květiny, hudební harmonii, a příjemné vůně a chutě. Dary Luny pak získáme skrze věci bílé, vlhké a zelené, skrze stříbro, krystaly, perly a stříbrné markazity. Jelikož Saturn vládne stavu a vytrvalosti,³⁰² zatímco Mars účinnému pohybu, jsme často nuceni dožadovat se i těchto vlastností od jejich vládců, přičemž bychom měli dodržovat výše uvedená [příznivá] období. Požadujeme-li něco od Saturna, měli bychom používat věci jistým způsobem zemské, dále tmavé a olovené, tmavý jaspis, magnet, *camoinus*³⁰³ a chalcedon a částečně také zlato a zlaté markazity. Od Marta pak žádáme skrze věci ohnivé a červené, červenou měď a vše, co je sulfurické, železo a hematit. Nediv se, že má Saturn něco společného se zlatem, má se za to, že je to kvůli jeho váze. Dále, jelikož se zlato podobá Slunci, je proto i ve všech kovech, tak jako je Slunce ve všech planetách i hvězdách. Kdyby však někdo dokládal, že Saturn a Mars škodí lidské přirozenosti, čemuž bych nikdy nevěřil,³⁰⁴ přece je lze užívat, podobně jako i lékaři někdy používají jedy, jak to dokazuje Ptolemaiovo *Centiloquium*.³⁰⁵ Saturnova síla tak bude prospívat, budeme-li s ní zacházet opatrně, jako když lékaři používají substance

viz Ptolemaios, *Tetrabiblos*, I,6,2 a I,24,3 (*Čtyři knihy*, str. 13 a 21); Firmicus Maternus, *Math.* II,8.

³⁰¹ Viz M. Ficino, *O životě podle nebes*, I.

³⁰² Saturnovi odpovídá v astrologii znamení Kozoroha a 10. dům, vykazující tyto vlastnosti.

³⁰³ Kámen nejistého určení, objevuje se také u Agrippy z Nettesheimu, *De occulta philosophia*, I,25, str. 69; snad jde o kámen zvaný *camacus* či *camahutus*, tj. sardonyx (viz Boenke 225, pozn. 297).

³⁰⁴ Srv. M. Ficino, *Consiglio contro la pestilenza*, 2 (lat. překl. *Epidemiarum antidotus*, in: *Opera omnia*, str. 577).

³⁰⁵ Pseudo-Ptolemaios, *Centiloquium*, aphor. 10.

continent, immo et quae^a stupefaciunt, sicut opium et mandragora; Martis quoque sicut euphorbium et helleborus. Cautissimi vero hac in re fuisse videntur Magi, Brachmanes, Pythagorici, qui cum ob sedulum philosophandi studium Saturni tyrannidem formidarent, vestibus albis amiciebantur, Iovialibusque sive Phoebeis quotidie sonis et cantibus utebantur, plurimumque sub divo^b vivebant.^c

Ubique vero memento per affectum studiumque animi et per ipsam^d spiritus qualitatem nos facillime subitoque exponi planetis eundem affectum ac eiusmodi^e studium et qualitatem significantibus. Per separationem^f igitur a^g rebus humanis, per otium, solitudinem^h, firmitatem, per theologiam secretioremque philosophiam, superstitionem, magiam, agriculturamⁱ, per maerorem Saturno subicimur. Per civilia et ambitiosa negotia, per philosophiam naturalem communemque, per religionem civilem^j perque^k leges Iovi; Marti per iram atque certamina; Soli Mercurioque per studium eloquentiae cantusque^l et veritatis et gloriae atque solertiam; Veneri per laetitiam et musicam^m et festiva; Lunae per victum plantis similem. Sed hanc inter hosⁿ differentiam mente teneto, exercitationem ingenii magis publicam atque amplam

a 1576, 1497, 1498: quae] 1489: quo

b divo] 1576: dio

c *L, P: Cautissimi vero – vivebant (68–72) om.*

d ipsam] 1576: ipsum

e *L, Pac: eiusmodi om.*

f Per separationem] 1498, 1497, 1576: Persaepe rationem

g *P: a om.*

h solitudinem] *L: et; P: om.*

i *L: per theologiam – agriculturam (77–78) om.; P: superstitionem, magiam, agriculturam om.*

j *L: per philosophiam – civilem (79–80) om.; communemque per religionem civilem] P: per regionem*

k perque] *L: quique*

l *L, P: eloquentiae cantusque et om.*

m *L, P: et musicam om.*

n hos] 1576: hoc

stahující nebo svírající, nebo dokonce i zbavující smyslů, jako opium či mandragoru; anebo substance martické, jako je pryšec nebo čemeřice. Mágové, bráhmani i pythagorejci byli v této věci velmi moudří, když se obávali, že kvůli své příliš horlivé touze po filosofování se dostanou pod krutovládu Saturna, a proto nosili bílý šat, každý den zpívali jupiterské a apollinské tóny a písně a co nejvíce pobývali pod širým nebem.³⁰⁶

Vždy si buď vědom, že skrze pohnutky a sklony duše a skrze vlastní kvalitu ducha se rychle a snadno vystavujeme planetám, jež představují stejné pohnutky, sklony a kvality. Proto stažením se z lidských záležitostí, skrze volný čas, samotu, stálost, teologii a hlubší filosofii, pověry, magii, zemědělství a smutek spadáme pod vliv Saturna. Skrze věci občanské a záležitosti týkající se cti, skrze filosofii přírodní i všeobecnou, skrze občanské náboženství a zákony spadáme pod vliv Jupitera, skrze hněv a soupeření pod vládu Marta, skrze usilování o výřečnost, zpěv, pravdu a slávu, jakož i skrze zručnost spadáme pod vládu Slunce a Merkura, skrze věci radostné, spojené s hudbou, či věci půvabné pod vládu Venuše, konečně pod vládu Luny pak spadáme skrze vegetabilní

³⁰⁶ Viz Filostratos, *Vita Apoll.* III,15; srv. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 21.

ad Solem spectare, privatam vero et artificio mancipatam potius ad Mercurium; tum vero musicam gravem quidem Iovis Solisque esse, levem Veneris, mediam vero Mercurii.^a Similis quoque de stellis fixis ratio est.^b Haec^c quidem communis humanae speciei regula.^d

Propria vero unicuique regula fuerit explorare quae stella quid^e boni cuique in genitura promiserit, atque ab ea potius quam ab alia repscere gratiam, et ab unaquaque non quodlibet donum et quod aliarum est, sed eius proprium expectare, nisi forte tum a Sole communia multa reportes, tanquam communi quodam duce coelestium, et ab Iove ferme similiter, tum mundana pariter omnia ab anima spirituque mundi. Quem sicut et quodvis animal multoque efficacius animatum esse, non solum Platonicae rationes, sed etiam astrologorum Arabum testimonia comprobant. Ubi etiam probant ex applicatione quadam spiritus nostri ad spiritum mundi per artem physicam affectumque facta, traici ad animam corpusque nostrum bona coelestia. Hinc quidem per spiritum nostrum in nobis medium et tunc a mundi spiritu roboratum, inde vero per radios stellarum feliciter agentes in spiritum nostrum, et radiis natura similem et tunc se ipsum coelestibus coaptantem.

a *L, P: Sed hanc – Mercurii (83–87) om.*

b *L, P: ...ratio est. Nam stella Algol que est in Tauri gradu xviii. adamas et artemisia ad nos virtutem trahicit, que spiritum reddit audacem; et habet ipsa Saturni Iovisque naturam. Prope hanc sidus et Pleides Martium et Lunare, a quo cristallus et herba diacedos semenque feniculi vim mutuatur ad acuendum visum. In Leone quinetiam Cor Leonis in gradu xxi. (P: et) Leonis per lapidem granatum et celi-doniam atque masticem reprimat atram bilem, spiritumque ad gratiam temperat; vimque ipsa Iovis habet et Martis. Item Cor Scorpionis in tertio Sagiptarii gradu Martium atque Iovium est, et colorem tibi bonum efficiet spiritumque (P: spiritum) letum et sapientiae aptum securumque prestabit, si adhibueris sardium lapidem et ametistum, herbam aristologiam longam atque crocum (L: et); haec enim naturam huius stelle sequuntur. Que numeravi vel extra vel intus assumensa vel gestanda sunt anulo; idque faciendum quando Luna aut subit stellam aut aspicit aspectu sextili vel trino, est stella (L: om.) in medio celo habenda vel ascendentem. Haec gratia exempli pauca de multis multarum stellarum viribus nunc numeravisse sufficiat.*

c Haec] *L, P: Que*

d *L, P: regula est*

e quid] 1576: qui

způsob života. Pamatuj však také na následující rozdíly: ke Slunci náleží prokazování důvtipu spíše veřejně a otevřeně, zatímco jeho používání soukromé a vztažené k umění patří spíš k Merkurovi. Hudba vážná se vztahuje k Jupiterovi a ke Slunci, rozverná k Venuš, kdežto hudba, která je někde uprostřed mezi nimi, k Merkurovi. Podobně to platí v oblasti stálic; a tato pravidla platí pro celý lidský rod.³⁰⁷

U pravidel platících pro jednotlivce bychom museli zkoumat, co dobrého která hvězda v konkrétním horoskopu zrození slibuje a od které se spíše máme dožadovat přízně; neměli bychom totiž od libovolné hvězdy požadovat jakýkoli dar a to, co náleží hvězdám jiným, nýbrž jen to, co je vlastní jí samé, pokud ovšem snad nezískáš jednak mnoho společných věcí od Slunce, coby společného vůdce všech nebeských věcí, a z téměř podobných důvodů i od Jupitera,³⁰⁸ jednak podobným způsobem všechny věci na světě od duše a ducha světa. To, že je svět oživený podobně jako jakýkoli jiný živočich, ba ještě mocněji, dokazují nejen vývody platoniků,³⁰⁹ ale také svědectví arabských astrologů.³¹⁰ Ti rovněž ukazují, že díky určitému přimknutí našeho ducha k duchu světa prostřednictvím lékařského umění a duševního pohnutí, mohou na naše tělo i duši přecházet nebeská dobra.³¹¹ Zde [dole] se tak děje skrze našeho ducha, který je v nás prostředníkem, jsa posilován z ducha světa, zatímco shůry

³⁰⁷ Tj. nikoli pro jednotlivce, na něž individuálně působí ve svých vztazích planety, v závislosti na nativním horoskopu, jakož i nahodilé vlivy.

³⁰⁸ Ke vztahu Slunce a Jupitera viz M. Ficino, *O životě podle nebes*, 5 aj.

³⁰⁹ Platón, *Tim.* 30a; Plótinus, *Enn.* II,9,5; III,2,3; IV,3,7; IV,4,32.

³¹⁰ Srv. *Picatrix*, I,6–7; též Filostratos, *Vita Apoll.* III,35.

³¹¹ Tento Ficinův závěr je v platónských zdrojích předznačen, srv. Plótinus, *Enn.* IV,4,26; Filostratos, *Vita Apoll.* III,42; *Picatrix*, III,5 (Pingree 103 nn.). Srv. E. R. Dodds, *Appendix 2*, in: Proklos, *Elementatio theologica*, vyd. E. R. Dodds, Oxford 1963, str. xxx.

Caput III

Inter animam mundi et corpus eius manifestum est spiritus eius, in cuius virtute sunt quattuor elementa. Nos vero per spiritum nostrum hunc possumus haurire^a

Profecto mundanum corpus, quantum ex motu generationeque apparet, est ubique vivum^b, quod Indorum philosophi probant ex eo quod passim ex se viventia generet. Ergo per animam vivit ubique sibi praesentem ac prorsus accommodatam. Igitur inter mundi corpus tractabile et ex parte caducum atque ipsam eius animam, cuius natura nimium ab eiusmodi corpore distat, inest ubique spiritus, sicut inter animam et corpus in nobis, si modo ubique vita est communicata
256 semper ab anima corpori crassiori. Talis namque spiritus necessario requiritur tanquam medium, quo anima divina et adsit corpori crassiori et vitam eidem penitus largiatur. Corpus autem omne facile tibi^c sensibile, tanquam sensibus tuis accommodatum, crassius est et ab [535] anima divinissima longe degenerans. Opus est igitur excellentioris^d corporis adminiculo, quasi non corporis. Proinde scimus viventia omnia, tam plantas quam animalia, per quendam spiritum huic similem^e vivere atque generare, atque inter elementa, quod maxime spiritale est, velocissime generare perpetuoque moveri quasi vivens. Sed quaeres interea, si elementa atque animantes generant aliquid sibi^f simile suo quodam spiritu, cur lapides et metalla non generant, quae inter elementa et animantes^g media sunt. Quia videlicet spiritus

a 1576, 1497: Quod inter animam mundi et corpus eius manifestum, sit spiritus eius, in cuius virtute sunt quattuor elementa. Et quod nos per spiritum nostrum hunc possumus haurire.

b 1576, 1497, 1498: vivum] 1489: unum

c L: facile tibi om.

d excellentioris] L: insensibilis

e similem] 1576: simile

f 1576: sibi om.

g L: et animantes om.

působí hvězdné paprsky šťastně ovlivňující našeho ducha, jenž je svou přirozeností těmto paprskům podobný, a proto je schopný přizpůsobit se věcem nebeským.³¹²

Kapitola 3

*Mezi duší světa a jejím projeveným tělem je její duch,
v jehož moci jsou čtyři živly. Tohoto ducha můžeme čerpat
naším duchem*

Světové tělo, jak je zřejmé z jeho pohybu a plození, je jistě všude živé, což indičtí filosofové dokazují na základě toho, že ze sebe rodí to, co žije.³¹³ Žije tedy díky duši, jež je v něm všude přítomná a jemu zcela přizpůsobená. Mezi hmatatelným a částečně pomíjivým tělem světa a jeho vlastní duší, jejíž přirozenost je od těla zcela odlišná, je všude duch, stejně jako mezi naším tělem a duší, pokud je tedy život vždy předáván od duše k hrubšímu tělu. Duch je totiž nezbytně zapotřebí jako prostředník, díky němuž může být božská duše přítomná hrubšímu tělu a veskrze je obdařovat životem. Avšak každé tělo, jež je pro tebe snadno vnímatelné, neboť je více přizpůsobené tvým smyslům, je hrubé a dalece se odchyluje od zcela božské duše. Je tedy zapotřebí pomoci vznešenějšího těla, jakoby netělesného. Víme totiž, že vše, co žije, jako rostliny a živočichové, žije a plodí skrze sobě podobného ducha, a mezi živly pak ten, jenž je nejvíce duchovní, plodí velmi rychle a neustále se pohybuje, jako by byl živý.³¹⁴ Zeptáš se však nyní, proč – jestliže živly a to, co je živé, plodí skrze svého ducha něco sobě podobného – neplodí

³¹² K důležitému pojmu „nebeského ducha“ srv. jmenovitě M. Ficino, *O životě podle nebes*, 3, 4, 12, 16, 19, 21, 22 a úvod, str. 72 nn.

³¹³ Filostratos, *Vita Apoll.* III,34.

³¹⁴ Tj. oheň, jež Hérakleitos nazýval „vždy živý“ (*aei zoón*; zl. A14a/1, česky in: Z. Kratochvíl, *Dělský potápěč k Hérakleitově řeči*, Praha 2006, str. 465). Podle Aristotela, *De caelo*, I,1–3,268b–270b náleží věčný pohyb pátému živlu, tedy *aithéru*.

in eis crassiori materia cohibetur. Qui si^a quando rite secernatur secretusque conservetur, tanquam seminaria virtus poterit sibi simile generare, si modo materiae cuidam adhibeatur generis eiusdem. Qualem spiritum^b physici diligentes^c sublimatione quadam ad ignem ex auro secernentes, cuius metallorum adhibebunt aurumque efficient.^d Talem utique spiritum ex auro vel ex alio rite tractum atque servatum, elixir Arabes astrologi nominant.

Sed ad mundi spiritum redeamus, per quem mundus generat omnia, quandoquidem et per spiritum proprium omnia generant^e, quem tum coelum^f, tum quintam essentiam possumus appellare. Qui^g talis ferme est in corpore mundi, qualis in nostro noster, hoc imprimis excepto, quod anima mundi hunc non trahit ex quattuor elementis, tanquam humoribus suis, sicut ex nostris nostra, immo hunc^h proxime (ut Platonice sive Plotinice loquar)ⁱ ex virtute sua procreat genitalem, quasi tumens, et simul cum eo stellas^j, statimque per eum parit^k quattuor elementa, quasi in illius spiritus virtute sint omnia. Ipse vero est corpus tenuissimum^l, quasi non corpus et quasi iam anima, item quasi non anima et quasi iam corpus. In eius virtute minimum est naturae terrenaе, plus autem aquae, plus item aëriae, rursus igneae

a Qui si] 1576: Quasi

b L, P: spiritum om.

c diligentes] 1576: diligenter

d L, P: ...aurum efficient. Quod fecisse Arnaldum physicum ex argento vivo, testis est Iohannis Andreas, doctor legum, coetaneus eius, qui hoc asserit se vidisse.

e generant] L: genera

f L: coelum occultum

g Qui] 1576: Quis

h 1576: hunc om.

i L: ut Platonice sive Plotinice loquar om.; P: sive Plotinice om.

j L: et simulcum eo stellas om.

k L: parit stellas et

l tenuissimum] L: quintum

je také kameny a kovy, které se nacházejí mezi živly a věcmi majícími život?³¹⁵ Je to proto, že duch je v nich zadržován hustší látkou. Kdyby se však náležitě oddělil a po oddělení uchoval, pak by stejně jako silou semene mohl plodit sobě podobné, pokud bychom jej použili na látku stejného druhu. Pečliví přírodní filosofové pak sublimací nad ohněm tohoto ducha oddělí ze zlata, a když jej pak použijí na jakýkoli kov, učiní z něj zlato. Takového ducha, náležitě vytaženého ze zlata či jiného kovu a uchovávaného, arabští astrologové nazývají elixír.³¹⁶

Vraťme se však k duchu světa, skrze něhož svět plodí vše (jelikož i všechny věci plodí skrze svého vlastního ducha) a ježž můžeme nazvat jak nebem, tak i kvintesencí.³¹⁷ Tento duch je tedy jistě stejný v těle světa i v nás samých, s tou základní výjimkou, že duše světa jej nevytahuje ze čtyř živlů jako ze svých šťáv, jak to činí naše duše, ale nechává mu vystoupit ze své plodivé síly jako tomu sobě nejbližšímu (řečeno platónsky, nebo spíš plótinovsky),³¹⁸ jako by ho byla plná, a spolu s ním i hvězdy. Skrze tohoto ducha hned rodí čtyři živly, jako by v síle tohoto ducha bylo obsaženo vše. On sám je tím nejjemnějším tělem, jako by ani nebyl tělem, ale již duší, a zároveň

³¹⁵ Srv. Aristotelés, *Meteor.* I,341b6 nn.; podle Aristotela (*Meteor.* III,6) se kovy i nerosty tvoří v zemi z výparů za spolupůsobení slunce. Ze suchých výparů vznikají kameny, z vlhkých se rodí a v zemi pak dozrávají kovy. Srv. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 4.

³¹⁶ Srv. *Picatrix*, I,2 (Pingree 5). Sám pojem „elixír“ pochází z arab. *al-iksír*, pův. z řec. *xerion*, „prášek“ (k barvení kovů; viz C. Priestner – K. Figala, *Lexikon alchymie*, str. 24).

³¹⁷ Ke kvintesenci a dalším alchymickým názvukům či kontextu viz výše, pozn. 247, 345, 574.

³¹⁸ Srv. Platón, *Tim.* 35a; Plótinus, *Enn.* IV,2,1–2; IV,3,6 aj. Myšlenka, že světový duch vystupuje ze světové duše, náleží Ficinovi.

stellarisque^a quam plurimum. Ad horum graduum mensuras ipsae^b quantitates stellarum elementorumque^c prodierunt. Ipse vero ubique viget in omnibus generationis omnis proximus auctor atque motus, de quo ille: „Spiritus intus alit.“^d Totus^e est suapte natura lucidus calidusque et humidus atque vivificus, ex dotibus animae superioribus dotes eiusmodi nactus. Quem plurimum hausisse Apollonium Theaneum testificatus est Indus Hiarchas, dicens: „Mirari nemo debet, O Apolloni, te divinandi scientiam consecutum, cum tantum aetheris in anima geras.“^f

Caput IV^g

Spiritus noster haurit mundi spiritum per radios Solis et Iovis, quatenus ipse fit Solaris et Iovialis^h

258 Hunc tu igitur studebis tibi imprimis insinuare, hoc enim medio naturalia quaedam beneficia reportabis, tum corporis mundani, tum animae, tum etiam stellarum atque daemonum. Nam ipse inter crassum mundi corpus et animam medius est, et in ipso stellae sunt et daemones atque per ipsum. Sive enim mundi corpus atque mundana sint ab anima mundi proxime, sicut Plotino placet atque Porphyrio, sive mundanum corpus, sicut et anima, proxime sit a deo, ut nostris placet et forte Timaeo Pythagoricoⁱ, omnino vivit mundus atque spirat, spiritumque eius nobis haurire licet. Hauritur autem proprie ab homine per

a stellarisque] *L*: plurimum stellaris postremo

b *L, P*: ipsae om.

c elementorumque] *L*: et elementorum quatuor

d *L, P*: de quo – alit om.

e Totus] *L, P*: Totusque

f *marg. L*: Quem plurimum – geras (44–47) add.; *P*: om.

g *L, P*: Cap. IIII om.

h 1576, 1497: Quod spiritus noster hauriat mundi spiritum per radios Solis (1576: et) Iovis, et quatenus ipse fiat solaris et Iovialis

i *P*: Pythagorico om.

jako by nebyl duší, ale již tělem. V jeho působící síle je jen velmi málo zemské přirozenosti, o něco více vodní, ještě více vzdušné a nejvíce pak ohnivě a hvězdné. Podle výměry těchto stupňů vzniklo i množství hvězd a živlů.³¹⁹ Tento duch žije všude a ve všem je původcem a hybatelem všeho plození a praví se o něm: „Duch oživuje uvnitř“.³²⁰ Svou přirozeností je celý světelný,³²¹ teplý, vlhký a oživující, neboť tyto dary obdržel z vyšších darů duše. Hiarchas z Indie dosvědčuje, že z něj často čerpal Apollónios z Tyany, když praví: „Nikdo se nemůže divit, Apollónie, že jsi získal znalost věštění, když v duši nosíš tolik éteru.“³²²

Kapitola 4

Náš duch – nakolik je sám sluneční a jupiterský – čerpá ducha světa skrze sluneční a jupiterské paprsky

Budeš tedy v první řadě usilovat o to, abys do sebe pojal tohoto [ducha světa] a jeho prostřednictvím získáš přirozená dobrodiní³²³ jak od těla a duše světa, tak od hvězd a daimónů. Je totiž prostředníkem mezi hutným tělem světa a duší; hvězdy a daimóni totiž existují v něm a skrze něj.³²⁴ Ať již tělo světa a věci světské vycházejí přímo z duše světa (jak se domnívá Plótinus a Porfyrios), nebo ať tělo i duše světa vycházejí přímo z Boha (jak se domnívají naši

³¹⁹ Patrně odkaz na proporce živlových těles v duši světa, viz Platón, *Tim.* 31–32.

³²⁰ Vergilius, *Aen.* VI,726.

³²¹ *Lucidus* od *lux*, „světlo (vyzařující ze svého zdroje)“; oproti tomu *lumen* označuje „světlo (vyzářené a osvěčující)“.

³²² Filostratos, *Vita Apoll.*, III,42.

³²³ Ficino opět zdůrazňuje, že „dobrodiní“ získaná od hvězd jsou zcela přirozená, a tedy přijatelná pro křesťanského filosofa.

³²⁴ Z této věty je patrné, že mluví-li Ficino o „hvězdách“, nemá primárně na mysli nějaká tělesa, ale spíše kvalitativně rozrůzněné síly – mají-li být hvězdy přítomny v duchu světa. Již v *O životě podle nebes*, I byla řeč o „darech oduševněného světa a živoucích hvězd“.

suum spiritum illi^a suapte natura conformem^b, maxime si reddatur etiam arte cognatior, id est, si maxime coelestis evadat. Evadit vero coelestis, si expurgetur a sordibus et omnino ab eis quae inhaerent sibi dissimilia coelo. Quae quidem sordes non solum intra viscera si fuerint, verum etiam si in^c animo, si in cute, si in vestibus, si in habitatione et aere, spiritum frequenter inficiunt. Efficietur tandem coelestis, si ad orbicularem animi corporisque motum ipse quoque orbis efficiat; si ad aspectum cogitationemque lucis frequentiore etiam^d ipse subrutilet; si adhibeantur ei similia coelo ea communiter diligentia qua Avicenna in libro *De viribus cordis* spiritum curat, et nos in libro *De curando litteratorum valetudine* curare contendimus. Ubi primum segregantur^e ab eo vapores obnubilantes medicinis ita purgantibus, secundo rebus lucentibus illustratur, tertio ita^f colitur ut et^g tenuetur simul et confirmetur. Fiet denique coelestis maxime, quantum dictat^h ratio praesens, si applicentur ei potissimum radii influxusque Solis inter coelestia dominantis. Atque ita ex hoc spirituⁱ tanquam in nobis medio coelestia bona imprimis insita sibi in nostrum tum corpus, tum animum exundabunt – bona, inquam, coelestia cuncta, in Sole enim omnia continentur. Conferet autem Sol ad spiritum Solarem efficiendum proprie, quando sub Ariete fuerit vel Leone, [536] ipsum

-
- a illi] 1576: ille
b conformem] *P*: conforme
c 1576: *in om.*
d etiam] *P*: est
e segregantur] *P*: segregant
f ita] 1576: etiam
g *P*: *et om.*
h dictat] *L^{ac}*, *P*: dicat
i spiritu] 1576: spiritum

325 Srv. úvod, str. 36 a pozn. 106. – Timaios z Locri (Locrus) je údajný stoupenec pythagorejské školy, jehož jméno se objevuje v Platónových dialozích a od nějž se mělo, jak se domnívali antičtí autoři, Platónovi dostat poučení o pythagorejských naukách. Je považován za autora spisu *O povaze světa a duše* (*Peri fyseós kosmú kai*

[theologové] a asi i pythagorejec Timaios³²⁵), celý svět žije a dýchá a my můžeme čerpat jeho ducha. Ducha světa člověk čerpá výhradně skrze svého vlastního ducha, jehož přirozenost je obdobná, zvláště je-li uměním učiněna ještě podobnější, to znamená, pokud se stane nejvíce nebeskou.³²⁶ Takovou se stane, pokud ji očistíme od nečistot a vůbec od toho, co je v ní od nebe odlišné. Ducha často znečišťuje, pokud jsou věci nečisté obsažené nejen v těle, nýbrž i v myslí, na kůži, v oděvu, příbytku nebo ve vzduchu. Konečně, duch je učiněn nebeským, pokud sám krouží podle kruhového pohybu duše a těla;³²⁷ pokud sám zazáří k podobě a poznání světla a pokud k němu všeobecně vztahujeme věci podobné nebi s onou péčí, s níž se stará o ducha Avicenna v knize *O silách srdce*³²⁸ a s jakou usilujeme o léčbu i my v knize *O péči o zdraví učenců*.³²⁹ Podle toho nejprve oddělíme od ducha zatemňující páry pomocí očišťujících léků, poté jej osvítime zářícími věcmi, a za třetí jej upravujeme tak, že se stává jemnějším a pevnějším zároveň.³³⁰ Nakonec se stane nejen nejvyšším nebeským, nakořli to určuje daný řád, pokud k němu přitáhne zejména paprsky a vlivy Slunce vládnoucího mezi nebeskými věcmi. A tak z toho ducha sloužícího v nás coby prostředník budou v hojnosti vplývat do našeho těla i ducha nebeská dobra, jež jsou

psychas), který ve skutečnosti kombinuje Platónovy myšlenky s astronomickými a medicínskými tématy. Viz Platón, *Tim.* 34b–36d; Plótinus, *Enn.* IV,3,6.

³²⁶ Motiv „nebeského ducha“ (*spiritus coelestis*) nabývá u Ficína mimořádného významu (srv. *O životě podle nebes*, 11 a 19). Souvisí jednak s jeho myšlenkou *imitatio astrorum*, „následování hvězd“, jednak s jeho preferencí pravidelného, jemného, kruhového (tedy právě „nebeského“) pohybu před strnulostí a mrtvým klidem, jež se projevuje nejen na rovině psychologické, ale mnohem obecněji: tak Země kupříkladu „truchlí svými temnotami, nehybností a nečinností“, zatímco nebesa „se svým jasem smějí ... a radují se svým pohybem“ (*O světle*, 7, in: *týž, O Slunci. O světle*, str. 169).

³²⁷ Viz Platón, *Tim.* 36b–d, 44a–44d.

³²⁸ Avicenna, *De viribus cordis*, I,1–2.

³²⁹ Tj. *O zdravém životě*, zvl. 1, 6 a 23.

³³⁰ Trojfázový postup připomíná klasickou trojdílnou mystickou cestu, zahrnující očišťování (*via purgativa*), osvětlení (*via illuminativa*) a konečně sjednocení (*via unitiva*); viz Dionysios Areopagita, *De myst. theol.* I,2; též Bonaventura, *De triplici via*.

260 aspiciente Luna, maxime in Leone, ubi adeo spiritum nostrum vegetat, ut ipsum muniat contra venenum epidemiae repellendum. Quod perspicue apparet in Babylonia et Aegypto et regionibus spectantibus ad Leonem, ubi Sol Leonem intrans, epidemiam sedat^a ea duntaxat ratione qua diximus.

Tunc ergo et tu Solaria passim exquisita compone. Tunc incipe Solaribus uti, ea tamen^b cautione qua sub aestu exsiccationem diligenter evites. Non poterit autem facile spiritus Solaris evadere, nisi sit quam plurimus; ad Solem enim maxime pertinet amplitudo. Quam plurimum vero faciet tum diligentia, cor rebus cordialibus intus et extra fovens, tum etiam victus ex alimentis quidem subtilibus, multum tamen et facile et salubriter nutrientibus. Motus quoque frequens atque lenis et opportuna quies aerque tenuis atque serenus et ab aestu geluque remotus, praecipue laetus animus^c. Rursum nec Solaris erit, nisi calidus fuerit et subtilis et clarus. Subtilem clarumque facies, si tristia et crassa devitabis et fusca; uteris lucidis laetisque intus et extra; luminis multum die nocteque excipies; sordes expelles et otium et torporem; imprimis^d tenebras devitabis. Perducturus autem spiritum ad calorem Soli naturalem, cave ne ad tertium caloris gradum siccitatemque deducas calor enim ipse Solis naturaliter non exsiccatur – alioquin non esset Sol vitae generationisque dominus et auctor augmenti – siccare vero contingit radiis eius in concavis materiae siccae conclusis. Humorem itaque calori subtilem, qualis est Solaris et maxime Iovius, adhibebis, et conservabis in spiritu rerum eiusmodi

a sedat] *P*: sedet

b tamen] *P*: tum

c praecipue laetus animus] *P*: animusque laetus

d *P*: torporem imprimis om.

obsažena především v něm. A to – pravím – všechna nebeská dobra, neboť ve Slunci jsou vskutku obsažena všechna. Slunce pak k vytvoření slunečního ducha přispívá zvláště tehdy, když je v Beranu či ve Lvu³³¹ a je aspektováno Lunou, zvláště když ta se také nachází ve Lvu. Pak natolik oživuje našeho ducha, že jej ochrání před jedem morové nákazy.³³² To je zřetelně vidět v Babylonii či v Egyptě a v oblastech pod znamením Lva, kde při průchodu Slunce tímto znamením mor z výše uvedených důvodů ustává.

Proto i ty v tomto [znamení] vytvářej všude možné získané sluneční [přípravky]. Pak je začni používat, avšak natolik opatrně, aby ses v tomto horkém období pečlivě vyhnul vysušení. Duch se však nebude moci snadno stát slunečním, pokud takovým není v nejvyšší možné míře; ke Slunci totiž nejvíce patří velikost. Nejvíce jej však takovým činí jak příčinlivost ve vnitřním a vnějším zahřívání srdce srdečními věcmi, tak i přijímání co nejjemnější stravy,³³³ jež přesto značně, snadno a prospěšně vyživuje. Dále častý a mírný pohyb, příhodný odpočinek, jemný a jasný vzduch, ani horký ani mrazivý, a hlavně veselý duch. Ještě jednou, duch nebude sluneční, pokud nebude teplý, jemný a jasný. A zjemníš a zjasníš jej tehdy, pokud se vyhneš smutkům, hrubým a tmavým věcem, zevně i vnitřně budeš užívat věci světlé a radostné, dnem i nocí budeš přijímat hodně světla, vyhánět nečistoty, zahálku a malátnost, a hlavně se budeš vyhýbat temnotám. Když budeš přivádět ducha k přirozenému teplu Slunce, dej si však pozor, abys jej nepřivedl až ke třetímu stupni tepla³³⁴ a nevysušil jej. Samotné teplo Slunce nevysušuje – jinak by Slunce nebylo vládcem života, plození a původcem růstu –, ale jeho paprsky někdy vysušují, pokud jsou uzavřeny v dutinách suchých látek. Proto pokud

³³¹ V Beranu je Slunce tzv. v povýšení, ve Lvu, kterému vládne, je ve svém domicilu.

³³² Tímto tématem se Ficino již r. 1481 zabýval v italsky psaném spise *Consiglio contro la pestilenza*. K motivu nákazy z vlivu (*influentiae*) hvězd – což je sám o sobě ostatně tradiční motiv – viz *O životě podle nebes*, 17 a 21.

³³³ První se týká vyšších *spiritus vitales* („životních duchů“), druhé nižších *spiritus naturales* („přirozených duchů“).

³³⁴ Srv. M. Ficino, *O životě podle nebes*, 12, kde se tento stupeň připisuje působení „Marta se Sluncem“.

usu, si Solarem sis^a effecturus, ne alioquin ad Martium potius quam ad Solarem forte deducas.

Martem quidem Soli esse similem in paucis et his quidem manifestis, nec admodum excellentibus, et interim inimicum esse ferunt. Iovem vero Soli simillimum in plurimis excellentibusque muneribus, quamvis occultioribus, et amicissimum esse scimus. Unde^b Ptolemaeus, ubi de consonantia disputat, Iovem ait cum Sole prae ceteris perfectissime consonare, Veneremque cum Luna. Omnesque astrologi universalem beneficentiam Soli tribuunt similiter atque Iovi, quamvis Sol eadem efficacius agat et Iuppiter sub virtute Solis efficiat. In utroque calor viget superatque humorem, sed in Iove superat modice, in Sole superat excellenter, utrobique benefice. Cum igitur adeo consonent, facile poteris spiritum Solarem efficere pariter atque Iovium, ac res Solares et Ioviales rite poteris invicem commiscere, praesertim si et has invicem componas et spiritui^c adhibeas, quando Iuppiter Solem trino aspicit vel sextili^d, vel saltem quando Luna ab aspectu alterius ad alterum procedit aspiciendum, maxime quando ab aspectu Solis ad coitum cum Iove progreditur. Seorsum vero Solarem proprie facies vel Iovialem, quando aspectum Lunae ad Solem observaveris vel ad Iovem. Tametsi consecutus naturam huius, naturam mox illius facile consequeris. Sextilem vero aspectum intellige, quando planetae duo inter se signorum duorum spatio distant; trinum autem, quando quattuor signorum discrepant intervallo. Coniunctionem vero vel aspectum Lunae ad alios duodecim gradibus citra totidemque ultra metimur.^e

a sis] *P*: sic

b 1576: Unde et

c spiritui] *L*: spiritu

d sextili] 1576: sextile

e *P*: *Sextilem – metimur* (74–78) om.; metimur] 1576: metiuntur

hodláš [svého ducha] učinit slunečním – dodáš k teplu jemnou vlhkost, jež je sluneční, a zvláště jupiterská, a používáním podobných substancí ji v duchu udržíš, jinak bys jej spíše než slunečním učinil martickým.

Někteří se domnívají, že Mars je v několika zjevných a ne právě skvělých vlastnostech podobný Slunci, zatímco jindy je Slunci nepřátelský. My však víme, že ve většině skvělých, byť skrytějších darů je Slunci nejpodobnější a nepřátelštější Jupiter. Proto Ptolemaios, když hovoří o souladech,³³⁵ praví, že v největším souladu je Jupiter se Sluncem a Venuše s Lunou. Všeobecnou prospěšnost Slunci a podobně i Jupiterovi připisují všichni astrologové, byť Slunce stejné věci vykonává účinněji, a Jupiter působí pod mocí Slunce. Protože jsou tedy spolu v takovém souladu, budeš moci slunečního ducha snadno učinit i jupiterským, a budeš moci náležitě mísit navzájem věci sluneční a jupiterské, zvláště když je bude vzájemně skládat a přibírat k duchu v tu dobu, když je Jupiter se Sluncem v trigonu či sextilu, nebo alespoň když Luna přechází z aspektu k jednomu do aspektu k druhému, a nejvíce když přechází od aspektu ke Slunci ke konjunkci s Jupiterem. Pouze slunečního nebo jupiterského ducha učiníš tehdy, když bude zvlášť aspektovat Slunce nebo Jupitera. I když dosáhneš jupiterské přirozenosti, snadno pak dosáhneš i přirozenosti sluneční. Za sextil považuj to, když jsou dvě planety od sebe vzdáleny na délku dvou znamení, za trigon pak to, když jsou od sebe vzdáleny čtyři znamení. Konjunkci nebo vůbec nějaký aspekt Luny k ostatním planetám bereme v potaz tehdy, když se nachází do dvanácti stupňů na jednu nebo druhou stranu.

³³⁵ Ptolemaios, *Harmonicorum sive de musica libri tres* (Venetiis 1562) III,15; týž, *Tetrabiblos*, IV,5.

Caput V

*Tres Gratiae sunt Iuppiter et Sol et Venus. Iuppiter est Gratia
geminarum media et maxime nobis accommodata^a*

Compositiones quidem et curationes Iovias simul atque Solares invenies in libro nostro *De vita longa* et in libro^b *De litteratorum cura* ubi etiam miscuimus pleraque Venerea, nam et^c nos in studiosis timemus exsiccationem, cui resistit Venus. Et haec ipsa Venus est amicissima Iovi, sicut et Soli Iuppiter, quasi Gratiae tres inter se concordēs atque coniunctae. Ab his quidem tribus coeli Gratiis et a stellis eiusdem generis astrologi gratias et sperant et diligenter exquirunt, easque^d per Mercurium atque Lunam quasi nuntios transmitti putant atque curant, facile vero communiterque^e per Lunam. Lunam quidem cum Iove coniunctam aut Venere^f feliciorē esse putant, quam si per sextilem aspexerit aut trinum. Verumtamen si per trinum aspiciens etiam suscipiatur ab illis, quasi existimant esse coniunctam. Similiter si a Sole perspecta fuerit simulque recepta^g.

Nos autem si horum trium stellarumque similium vires effectusque omnes percurrere singulatim velimus, longum opus aggrediemur^h, exquisitu difficile, difficillimum [537] observatu. Si ad Venerem nos proprie conferamus, non facile Solem habemusⁱ; si ad Solem proprie, non facile Venerem. Ut igitur tres simul in uno Gratias complectamur,

a 1576, 1497: Quod tres Gratiae sint Iupiter et Sol et Venus, et quod Iupiter sit Gratia geminarum media, et maxime nobis accommodata.

b *P*: *De vita et in libro om.*

c 1576: *et om.*

d 1576, 1497, 1498: easque] 1489: eas

e communiterque] *P*: communiter

f Venere] *P*: Venerem

g recepta] 1576: cepta

h aggrediemur] 1576: aggredieremur

i habemus] 1576: habebimus

Kapitola 5

Tři Grácie jsou Jupiter, Slunce a Venuše. Jupiter je Grácií prostředkující mezi druhými dvěma a nejvíce nám uzpůsobenou

Jupiterké a sluneční složené léky a léčebné prostředky nalezněš v naší knize *O dlouhém životě* a v knize *O léčbě učenců*, kam jsme také přidali vícero venušských prostředků, neboť učencům hrozí vyschnutí, jemuž Venuše brání.³³⁶ Sama Venuše je velmi nakloněna Jupiterovi, stejně jako Jupiter Slunci – tyto tři tedy spolu souzní a patří k sobě, jako by šlo o tři Grácie. Od těchto tří nebeských Grácií, jakož i od hvězd stejného druhu astrologové očekávají a horlivě vyžadují příznivé [vlivy]. Ty podle nich coby vyslanci předávají Merkur s Lunou³³⁷ – proto si jich všímají –, avšak nejsnáze a obecně právě Luna. Podle nich je Luna příznivější, když je s Jupiterem nebo Venuší v konjunkci, než je-li v sextilu nebo trigonu. Nicméně je-li Luna v trigonu a zároveň je aspektována těmito planetami,³³⁸ pak jako by s nimi byla v konjunkci. Podobně pokud ji aspektuje Slunce a současně ji přijímá.

Kdybychom chtěli jednu po druhé projít všechny síly a účinky těchto tří planet a jim podobných hvězd, byla by to dlouhá práce, náročná na vyhledávání a obtížně splnitelná. Kdybychom se věnovali pouze Venuši, těžko bychom se dozvěděli o Jupiterovi; pokud bychom se zabírali pouze Sluncem, unikla by nám Venuše. Abychom zahrnuli všechny tři Grácie do jedné, uchýlíme se k Jupiterovi, jehož

³³⁶ Viz M. Ficino, *O dlouhém životě*, 10; *O zdravém životě*, 22. Posledně jmenovaný spis Ficino alternativně nazývá *De litteratorum cura*, „Jak pečovat o zdraví těch, kteří se věnují studiu“ (viz *O zdravém životě*, úvod). Tento spis tak představuje první lékařské pojednání věnované nemocím z povolání, třebaže toto prvenství bývá někdy nesprávně připisováno Paracelsově spisu *Von der Bergsucht und anderen Bergkrankheiten (De morbis fossorum metallicorum)* (tiskem Dillingen 1567; viz recentní vydání Berlin – Heidelberg 2013, vyd. I. Müller).

³³⁷ Tj. ve smyslu jakéhosi tlumočení či reflexe: Luna odráží světlo Slunce (M. Ficino, *O životě podle nebes*, 6); Merkur-Hermés je mj. bohem překladatelů a obchodníků.

³³⁸ O jaký astrologicky relevantní aspekt se jedná, není jasně řečeno.

ad Iovem tandem confugiemus, inter Solem Veneremque^a natura effectuque medium, qualitate admodum temperatum, et quaecunque sperantur a Venere vel a Sole suo quodam pacto tradentem, magnificenti-
264 centius quidem honestiusque quam Venus, temperatius quoque quam Sol, et in omnibus cum humana natura maxime congruentem. Utemur itaque Ioviis, quando et ipse et Luna dignitatem tum naturalem, tum accidentalem habuerint, sintque simul, vel feliciter se aspiciant. Si quando id fieri omnino non possit, misce Solaria in unum simul atque Venerea, faciesque sic Ioviale ex utrisque compositum, quando videlicet Luna a coitu Veneris^b eat ad sextilem Solis aspectum, vel econverso. Memento vero in rebus componendis quae cor spiritumque foveant et corroborent, Lunam conferre potissimum, si una cum his muneribus hoc etiam habuerit, ut per aerea signa discurrat – maxime per Aquarium, quod esse maxime putatur aerium – vel si in suo^c domicilio sit aut exaltatione sua vel domo Iovis aut Solis, et ubicunque sit, si mansionem^d ex viginti illis et octo teneat, tum sibi, tum etiam operi competentem.

Caput VI

De virtute in nobis naturali, vitali, animali, et per quos planetas adiuventur, et quomodo per aspectum Lunae ad Solem et Venerem, maxime vero ad Iovem^e

Praecipua vero disciplina est recte tenere quem spiritum, quam vim, quam rem potissimum hi planetae significant. Luna ergo Venusque vim et spiritum naturalem atque genitalem et quae hunc augent. Iupiter eadem, sed efficacius heparque et stomachum, habetque non mediocrem partem in corde et spiritu virtuteque vitali, quatenus suapte

a Veneremque] P: Venerem

b Veneris] 1576: Venereis

c P: suo om.

d mansionem] P: stationem

e 1576: De virtutibus naturalibus, vitalibus et animalibus, et qui Planetarum singulis aut commodent incommodentve, idque maxime per aspectus.

účinky a přirozenost se nacházejí mezi Sluncem a Venuší. Jeho kvalita je velmi přiměřená a cokoli požadujeme od Slunce nebo Venuše, toho se nám od něj po jeho způsobu dostane, velkodušněji a čestněji než od Venuše, a přiměřeněji než od Slunce. Ve všech věcech také nejvíce odpovídá lidské povaze. Proto užíváme jupiterské věci, když on sám i Luna jsou v důstojném postavení³³⁹ ať již svou přirozeností nebo akcidentálně, když jsou spolu [v konjunkci] nebo v příznivém aspektu. Pokud to není možné, pak spoj do jedné substance sluneční a venušské, a z obou tak získáš jupiterskou kompozici. Tu vytvářej, když jde Luna od konjunkce s Venuší do sextilu na Slunce, nebo opačně. Pamatuj však, že při vytváření věcí, jež zahřívají a posilují srdce a ducha, je Luna nejsilnější, když kromě výše uvedených aspektů prochází vzdušnými znameními³⁴⁰ – zvláště Vodnářem, jenž je považován za nejvzdušnější znamení –, nebo když je ve svém domicilu, v povýšení, nebo v domicilu Jupitera či Slunce, ať se nachází kdekoli, pokud se přitom nachází v jednom z osmadvaceti lunárních domů,³⁴¹ jež odpovídají jak jemu, tak dílu.

Kapitola 6

O naší přirozené, životní a psychické síle a o tom, jaké planety ji podporují a jak se při tom projevuje aspekt Luny ke Slunci, Venuši, a zejména k Jupiterovi

Naučit se, jaké duchy, síly a věci tyto planety ponejvíce představují, je velmi důležité. Luna a Venuše tedy znamenají přirozenou a plodivou sílu a ducha, jakož i věci, které je posilují. Podobně i Jupiter, který ale ještě účinněji působí na játra a žaludek a nemalou úlohu sehrává v srdci a v životní síle a duchu, nakolik svou přirozeností odpovídá

³³⁹ „Důstojenstvím“ (*dignitas*) Ficino souhrnně označuje takové postavení, v němž je planeta ve znamení, jemuž vládne, nebo je v něm povýšena. Viz M. Ficino, *O životě podle nebes*, 9.

³⁴⁰ Tj. Blíženci, Váhy a Vodnář.

³⁴¹ Viz *Picatrix*, I,4–5.

natura cum Sole consentit – immo et per se ipsum, alioquin cor vitalem spiritum non proprie in mense Iovis acciperet. Unde Iovem Graeci appellant vitam et per quem vita. Habere quoque in animali spiritu potestatem testantur astrologi, dicentes Iovem ad philosophiam et veritatem inveniendam religionemque conferre. Et Plato ubi ait ab Iove philosophos proficisci. Quod etiam significavit Homerus antiquorum opinione dicens: „Talis est mens hominibus, qualem indies adducit pater hominum atque deorum.“ Nusquam vero numen aliquod ita^a cognominat praeter Iovem.^b Sol spiritum vitalem praecipue corque significat, et habet nonnihil, immo non parum, in capite propter sensum atque motum, cuius est ipse dominus; neque vim deserit naturalem. Mercurius cerebrum et instrumenta sensuum ideoque spiritum animale.

266 Proinde tutissima via erit nihil sine Lunae^c beneficio facere, quandoquidem coelestia communiter et frequenter atque facile ad inferiora demittit. Quam alterum Solem nominant, quolibet mense quattuor anni tempora facientem. In prima enim sui quarta^d Peripatetici putant^e esse calidam atque humidam, in secunda calidam et siccam, in tertia frigidam atque siccam, in quarta frigidam atque humidam. Lumenque eius proculdubio Solis esse lumen; humores generationemque regere, omnesque mutationes foetus ipsius in alvo conversionibus suis metiri; et quotiens Soli iungitur, vivificam ab eo virtutem recipere, quam^f infundat humori, atque ibidem a Mercurio vim humores commiscentem. Quam vim Mercurius et transformatione in omnes sua et^g

a ita] 1576: itaque

b P: *Quod etiam – praeter Iovem* (11–14) om.

c P: *Lunae* om.

d L, 1489^{ac}: quarta ut

e P: *Peripatetici putant* om.

f recipere, quam] 1576: accipere quum

g P: *et transformatione in omnes sua et* om.

Slunci, ale dokonce i sám za sebe, jinak by srdce životní sílu nepřijímalo právě v Jupiterovi. Proto Řekové Jupitera nazývali životem a příčinou života.³⁴² Astrologové dosvědčují, že Jupiterova moc sídlí v psychickém duchu,³⁴³ když říkají, že Jupiter vede k filosofii, k odhalování pravdy a k náboženství. Podobně i Platón, který popisuje, že filosofové pocházejí od Jupitera.³⁴⁴ Naznačuje to i Homér, když vyjadřuje, jak o tom lidé smýšleli kdysi dávno: „Mysl lidí má takové vlastnosti, jaké jí den za dnem dodává otec lidí a bohů.“³⁴⁵ V tomto kontextu nikde nejmenuje žádné jiné božstvo než Jupitera. Slunce pak především znamená životního ducha a srdce a jistým nikoli nepatrným způsobem působí i v hlavě, neboť ovládá smysly a pohyb; rovněž je spojeno s životní silou. Merkur odpovídá mozku a smyslovým orgánům, a tudíž i psychickému duchu.

Nuže, nejjistější cesta bude nedělat nic bez přízně Luny, neboť právě ona všeobecně sesílá nebeské věci často a snadno sem dolů. Nazývá se také druhým Sluncem,³⁴⁶ neboť každý měsíc dělí [jakoby] na čtyři roční období. Podle peripatetiků je v první čtvrti teplá a vlhká, ve druhé teplá a suchá, ve třetí studená a suchá a ve čtvrté studená a vlhká.³⁴⁷ Její světlo je bezpochyby světlem Slunce, ovládá šťávy a plození, svým oběhem vymezuje všechny proměny plodu v děloze. Vždy, když je ve spojení se Sluncem, přijímá od něho oživující sílu, kterou předává do vlhkosti a přimichává sem i sílu Merkura. Merkur tuto sílu přináší jak díky svým proměnám v ostatní planety, tak i díky

³⁴² Podle etymologie: Zeus (Jupiter) = *zoé*, tj. „život“. Viz Platón, *Crat.* 396a–b.

³⁴³ *Spiritus animalis*, řec. *pneuma psychikon*, se podle hellénistické lékařské teorie vytváří v mozku filtrací vitálního ducha (*pneuma zóotikon*) a je rozváděn po těle pomocí nervů.

³⁴⁴ Srv. Platón, *Phaedr.* 250b; *Soph.* 216c; srv. též M. Ficino, *Theol. Plat.* XIII,2 (Marcel II,202).

³⁴⁵ Homér, *Od.* XVIII,136 n.

³⁴⁶ Aristotelés, *De gener. animal.* IV,10,778a; IV,2,767b; M. Ficino, *O Slunci*, 5, 6, in: týž, *O Slunci. O světle*, str. 113, 117.

³⁴⁷ Tyto kombinace postupně odkazují k těmto živlům a tělesným šťávám: vzduch/krev, oheň/žluč, země/černá žluč, voda/hlen. – K uvedenému viz Aristotelés, *De gener. animal.* IV,2,767b; Ptolemaios, *Tetrabiblos*, I,8; Albumasar, *Introductorium* 4,4.

gyris multiplicibus affert. Ibidem mox a Venere vim, quae conducatur ad formas geniturae convenientes.

Operae pretium vero fuerit meminisse diurnum Lunae cursum in quattuor distribui quartas. In prima quidem ab oriente ad medium ascendit coelum, atque interim humorem et spiritum auget naturalem. In secunda a coeli medio petit occasum, efficitque in nobis oppositum. Tertia ab occasu coelum subter medium adit, iterumque spiritum illum auget et humorem. Quarta cadit inde versus ortum, minuitque vicissim. Quod maxime in Oceani ripis apparet, ubi ad hunc cursum mare manifestius accedit atque recedit, eodemque ordine vigor in aegrotantibus. Probabile etiam est Solem per easdem sui quartas^a calorem naturalem et spiritum vitalem augere vel diminuire; animale quoque, quatenus Mercurium habet comitem. His cognitis poterit medicus pro humore et calore naturali et quolibet spiritu recreando tempora opportuniora servare. Sed nunc de Luna satis.^b

Neque dimittere decet^c Iovem in cuius mense |538| altero quidem vitam accepimus, altero autem communiter et feliciter nati sumus. Et qui inter Solem atque Venerem, item inter Solem atque Lunam est qualitate effectoque medius, ideoque complectitur omnia. Solem vero ipsum praetermittere coeli dominum nefas atque periculosum existimamus, nisi forte quis dixerit eum, qui Iovem habet, in Iove Solem iam habere, illic potissimum ad homines temperatum. In Sole certe omnes coelestium esse virtutes, non solum Iamblichus Iulianusque, sed omnes affirmant. Et Proculus ait ad Solis aspectum omnes omnium coelestium virtutes congregari in unum atque colligi. Iovem vero esse Solem quandam ad nos temperatum nemo

a 1576: quartas ad

b P: *Operae pretium – satis* (78–79) om.

c decet] 1576: docet

³⁴⁸ Oběžná dráha kolem Slunce je v případě Merkuru pouhých 116 dní, i v geocentrickém pohledu astrologie se tedy pohybuje velmi rychle a v poměrně krátkých intervalech se ocitá v proměnlivých aspektech k ostatním planetám, resp. hvězdám.

své dráze.³⁴⁸ Zároveň pak přijímá sílu i od Venuše, jež přivádí [věci] k formám vhodným pro plození.

Stálo by za to připomenout, že i denní běh Luny je rozdělen do čtyř čtvrtin. V první čtvrtině stoupá z východu ke středu nebes, zatímco rozmnožuje vlhkost a přirozeného ducha.³⁴⁹ Ve druhé míří od středu nebes k západu, přičemž má na nás opačné účinky. Ve třetí dospívá ze západu do spodního středu nebes a opět rozhojňuje ducha a vlhkost. Ve čtvrté se dostává až k místu svého východu a opět působí úbytek vlhkosti i ducha. Nejvíce je to vidět na březích oceánů, kde podle těchto fází moře velmi viditelně stoupá a klesá; obdobně podle nich kolísá i síla nemocných lidí. Je pravděpodobné, že také Slunce podle čtvrtí svého oběhu zvyšuje či snižuje přirozené teplo a životního ducha, a nakolik jej doprovází i Merkur, pak i ducha psychického. Pokud to lékař zná, bude moci stanovit vhodnější dobu pro obnovení přirozeného tepla, vlhkosti či jakéhokoli ducha. Nyní však již o Luně dosti.

Nesluší se však opomíjet Jupitera, v jehož jednom měsíci jsme obdrželi život, zatímco v druhém jsme všichni šťastně zrozeni.³⁵⁰ V kvalitě a účinku je Jupiter prostředníkem mezi Sluncem a Venuší, jakož i mezi Sluncem a Lunou, proto zahrnuje vše. Opomíjet Slunce, pána nebes, považujeme za nevhodné a nebezpečné, pokud bys snad řekl, že ten, kdo má Jupitera, v něm má již i Slunce, a to takové, které je lidem nejpřiměřenější. Skutečnost, že ve Slunci jsou vskutku všechny síly nebes, potvrzuje nejenom Iamblichos a Julianus, ale všichni autoři,³⁵¹ a Proklos říká, že v přítomnosti Slunce jsou všechny síly všech nebeských věcí sjednoceny a spojeny.³⁵² Nikdo nepopře, že Jupiter je nám přiměřeným Sluncem. Neopomeň však ani to, že Luna je takto

³⁴⁹ Tj. *spiritus naturalis* jako nejnižší ze tří typů „duchů“, jenž souvisí s tělesností v její nejnižší rovině spjaté s růstem a plozením.

³⁵⁰ Jde o momenty narození a sestoupení duše do zárodku, jež například Tomáš Akvinský v návaznosti na Aristotela kladl do 40. (resp. u dívek 80.) dne od početí (viz *Summa theol.* I, q. 118, a. 2 ad 2; *De potentia*, q. 3 a. 9 ad 9); viz však níže myšlenku, podle níž intelektuální duše sestupuje do těla ve 4. měsíci. Tyto momenty jsou přirozeně „šťastné“, a proto souvisejí s Jupiterem.

³⁵¹ Viz Iamblichos, *De myst. Aegypt.* VII,3; srv. též *Hymnus na Slunce* Juliana Apostaty.

³⁵² Proklos, *In Plat. Remp.* II,220,11; *In Plat. Tim.* III,63,21.

268 negabit. Lunam quoque temperatam ad Venerem ne^a neglexeris. Multum enim ad validam prosperamque vitam adiuvat, siquidem Venus fecundat hominem facitque laetum. Hanc igitur observabis. Quamquam si Lunam Veneri similem, scilicet^b humore^c prorsus aequalem et vix minus calidam, cum Iove rite misceas aut Sole, propemodum iam Venerem habes^d.

Quid ergo? Ut tutissima^e omnium et commodissima simul incedas via, Lunam observa, quando Solem aspicit coitque cum Iove, vel solum Iovem simul aspicit atque Solem, aut certe quando post aspectum Solis mox ad Iovis coitum progreditur vel aspectum. Atque eo ipso tempore compone invicem vel^f adhibe tibi Solaria Ioviaque simul atque Venerea. Quod si te ad unum ex magnis confugere necessitas urgeat vel negotium, ad^g Iovem ipsum vel potius^h ad Lunam simul Iovemque confugito. Nulla enim stella naturales in nobis vires, immo et omnes, magis quam Iuppiter fovet atque corroborat; nulla rursus pollicetur prosperiora simul atqueⁱ plura. Et ubique hunc accipere faustum est; Solem vero accipere forsitan non ubique tutum. Semper enim ille iuvat, hic saepe nocere videtur. Venus autem quasi^j debilis. Ideo solus ille iuvans pater est appellatus. Id autem comprobat Ptolemaeus, ubi ait pharmacum vix quicquam movere naturam duntaxat, quando Luna cum Iove congregitur. Usque adeo illinc proprie totam putat universi corporis corroborari naturam. Expertus sum quinetiam Luna coniuncta cum Venere medicinam vix movere^k. Quamvis

a ne] 1576: haud

b 1576: *scilicet* om.

c humore] *P*: humorem

d habes] *P*: habens

e tutissima] 1576: tutissimum

f *P*: *vel* om.

g ad] 1576: vel

h *P*: *ad Iovem ipsum vel potius* om.

i simul atque] *P*: simulque ad

j *P*: *quasi* om.

k *P*: *naturam – movere* (70–71) om.

přiměřená vůči Venuši. Ta totiž velmi podporuje zdravý a úspěšný život, neboť činí člověka plodným a veselým; proto si budeš všímat i jí. Ačkoli pokud bys náležitě spojil Lunu, jež se podobá Venuši, má stejné šťávy a není o nic méně teplá, s Jupiterem nebo se Sluncem, bezmála již získáš Venuši.

Nuže, abys postupoval po nejbezpečnější a nejprínosnější cestě, všímej si Luny, když se vztahuje ke Slunci a spojuje se s Jupiterem, nebo alespoň když je v nějakém aspektu k nim oběma, a určitě tehdy, když z aspektu ke Slunci směřuje ke konjunkci či nějakému aspektu k Jupiterovi. V tu dobu vytvářej a používej střídavě jupiterské a sluneční substance spolu s venušskými. Kdybys byl z nějakého nutného důvodu nebo pro zaneprázdněnost nucen uchýlit se pouze k jednomu z těchto velikánů, pak si vyber Jupitera, anebo spíše Jupitera s Lunou. Žádná jiná hvězda nepodporuje a neposiluje naše přirozené síly – a to všechny – více než Jupiter, žádná hvězda nám toho neslibuje více co do množství nebo prospěchu. Přijímat ji je šťastné za jakýchkoli okolností; tak tomu ovšem není v případě Slunce. Zdá se, že Jupiter vždy prospívá, zatímco Slunce často škodí; Venuše je pak v jistém smyslu slabá. Proto pouze Jupiter se nazývá „pomáhajícím otcem“.³⁵³ Potvrzuje to i Ptolemaios, když říká, že lék těžko působí na nějakou přirozenost, když je Jupiter v konjunkci s Lunou.³⁵⁴ Domnívá se dokonce, že tehdy je posílena přirozenost těla světa.

Sám vím ze zkušenosti, že když je Luna v konjunkci s Venuší, pak lék téměř nepůsobí. Třebaže při obavách z hlenu máme sledovat

³⁵³ Dle etymologie: *Juppiter = iuvans pater* („pomáhající otec“), viz Cicero, *De nat. deor.* 2,25,64.

³⁵⁴ Viz pseudo-Ptolemaios, *Centiloquium*, aphor. 19.

autem^a ubi pituitam valde timemus, Lunam praecipue observemus ad Solem; ubi vero bilem exsiccationemque eiusmodi, ad Venerem – tamen directio Lunae ad Iovem et ad haec omnia quodammodo confert et praecipue ad atram bilem expellendam, necnon^b ad communem hominum complexionem instaurandam atque firmandam. Sicut enim glycyrrhiza^c et oleum rosaceum frigidiora calefacit, calidiora^d refrigerat, vinumque^e similiter, quod insuper humectat sicca, humidiora siccatur, ita Iuppiter humano congruus calori, ut vinum, oleum rosaceum^f, camomilla, glycyrrhiza^g. Ubi igitur audis Albumasar dicentem: „Non est vita viventibus praeter deum, nisi per Solem et Lunam,“ id intellige quantum ad communem omnibus spectat influxum. Proprius autem homini accommodatissimusque influxus est ab Iove.^h

Sunt autem in natura corporis vires attrahendi, retinendi, coquendi, expellendi. Has igitur omnes Iuppiter ipse iuvat, potissimum vero coquendi sive digerendi virtutem atque generandi etⁱ nutriendi simul et augendi propter humorem eius aerium atque multum et calorem eiusmodi^j amplum, humori mediocriter dominantem. Profecto per radios Iovis semper usque quaque diffusos lumen Solis proprium ad salutem hominum maxime temperatur, radiis interim Veneris ad idem
270 assidue conferentibus, atque similiter transferente Luna. Radii quidem Veneris atque Lunae tanquam humidiores^k quodam^l indigent temperante, sicut et Solis radii tanquam calidiores humidioris cui-

a autem] *P*: enim

b necnon] *P*: atque

c glycyrrhiza] *P*: liquiritia

d 1576: *calefacit calidiora* om.

e vinumque] *P*: vinum

f *P*: *vinum, oleum rosaceum* om.

g camomilla glycyrrhiza] *P*: liquiritia camomilla

h *P*: *Ubi – ab Iove* (88–91) om.

i et] *P*: atque

j eiusmodi] *L, P*, 1489: *eiusdem*

k *P*: humidiores calore

l quodam] 1576: *quaedam*

Lunu hlavně ve vztahu ke Slunci, a hrozí-li nám vysušení nebo žluč, pak ve vztahu k Venuši – přece jen pohyb Luny k Jupiterovi působí prospěšně na toto vše, a zvláště pak vyhání černou žluč a upevňuje a obnovuje obecnou konstituci člověka. Jako lékořice a růžový olej studenější věci zahřívají a teplejší ochlazují, jako víno, jež navíc věci suší zvlhčuje a věci příliš vlhké vysušuje, tak i Jupiter odpovídá lidskému teplu, podobně jako právě víno, růžový olej, heřmánek a lékořice. Když tedy Albumasar říká: „Živé bytosti nemají život od nikoho jiného než od Boha, s výjimkou Slunce a Luny“;³⁵⁵ chápej to v tom smyslu, že jde o vliv společný pro všechny [živé bytosti]. Na člověka pak vlastním a nejpříhodnějším vlivem působí Jupiter.

V přirozenosti těla existují síly přitahující, zadržující, trávicí a vyhánějící.³⁵⁶ Jupiter sám pak podporuje všechny tyto síly, nejvíce však sílu vaření neboli trávení,³⁵⁷ jakož i plození, vyživování a růstu, díky své hojné a vzdušné vlhkosti a značnému teplu podobného druhu, jež tuto vlhkost uměřeně ovládá. Vskutku ony vždy a na všech místech rozptýlené paprsky Jupitera ve značné míře vyvažují světlo Slunce k trvalému prospěchu lidí. Téměř zároveň napomáhají i paprsky Venuše a podobně i Luna, předávající [světlo Slunce]. Paprsky Venuše a Luny, jež jsou vlhčí, potřebují něco, co je zmírní, stejně jako teplejší paprsky Slunce zase vyžadují vyvážení

³⁵⁵ Srv. Albumasar, *Introductorium* I,1 (latinský překlad Heřmana z Korutan z r. 1140, prvně vyšel tiskem r. 1489); srv. *Centiloquium Hermetis*, aphor. 1.

³⁵⁶ Viz Galénos, *O přirozených funkcích*, I. Toto čtvero funkcí lékaři sledovali a případně se pro zachování či zlepšení zdraví snažili různými prostředky podpořit.

³⁵⁷ Řec. *pepsis*, lat. *concoctio*.

usdam temperiem exigunt. Radii autem Iovis temperamentum nullum desiderant. Quid enim aliud Iuppiter est, nisi Sol quidam ad salutem rerum praecipue humanarum ab initio temperatus? Quid rursus aliud, nisi Luna Venusque facta tamen calidior atque potentior? Ideo astrologi ab Iove auspicantur annum fertilem, serenum^a, salubrem, et ab eo imminentium morborum remedia sperant. Atque Empedocles ubi propria unicuique planetarum munera^b tribuit, Iovem solum generationis principem nominat, Orpheum imitatus.

Praeter Iovem praecipiunt Lunam diligenter in omnibus operibus observandam tanquam medium inter coelestia competens atque terrena. Sit ergo Luna in gradu situque et aspectu ad opus optatum conveniente. Non sit in ecliptica, nec sub radiis Solis per gradus duodecim ultra citraque, nisi forte sit in eodem minuto cum Sole. Plerique vero volunt omnes planetas fore fortes, quando in unitate Solis extiterint; unitatem vero metiuntur minutis duobus atque triginta, ut xvi. quidem citra, xvi. vero ultra connumerentur.^c Non impediatur a Saturno vel Marte. [539] Non descendat in latitudine meridionali, quando duodecim dictos gradus egreditur. Non sit opposita Soli, nec lumine minuat, nec tarda cursu, quando scilicet die uno duodecim non peragit gradus. Non sit in via combusta a gradu Librae xxviii.^d ad tertium Scorpionis, nec in octava, nec in ascendente, nec in finibus Martis vel Saturni. Quidam vero nec in sexta, duodecima, nona, quarta Lunam volunt. In ceteris vero coeli plagis approbant.^e Ubi haec omnia complecti non potes, Iovem saltem expecta vel Venerem in ascendente vel decima, sic enim subveniunt detrimentis Lunae. Nec ab re fuerit recordari quatenus Luna lumine augetur, eatenus et nobis non solum humorem, sed spiritum etiam virtutemque auget, atque haec ad circumferentiam dilatari, maxime in secunda eius quarta. Quando vero minuitur, contra contingere, praesertim in ultima quarta. Primum eius ad Solem trinum praeesse secundo; hunc sextili primo; hunc sextili

a serenum] 1576: ferreum

b munera] 1576: munere

c P: Plerique – connumerentur (114–117) om.

d xxviii.] P: 18.

e P: Quidam – approbant (124–125) om.

něčím vlhčím. Avšak paprsky Jupitera žádné zmírnění nepotřebují. Co je tedy Jupiter jiného než Slunce, od počátku přiměřené zvláště ku prospěchu věcí lidských? A dále, čím jiným je než Lunou a Venuší, jež jsou však učiněny teplejšími a mocnějšími? Proto astrologové na základě postavení Jupitera věští, zda bude rok plodný, klidný a prospěšný a slibují si od něho léky na hrozící nemoci.³⁵⁸ A když Empedoklés v návaznosti na Orfea každé z planet přisuzuje náležité působení, pouze Jupitera nazývá vládcem plození.³⁵⁹

Astrologové dále radí při všech dílech pečlivě sledovat kromě Jupitera i Lunu jakožto vhodného prostředníka mezi věcmi nebeskými a pozemskými. Luna by tedy měla zaujímat takový stupeň, místo a aspekt, jaký odpovídá zamýšlené práci. Neměla by být na ekliptice, ani pod vlivem paprsků Slunce, a to v rozmezí dvanácti stupňů na obě strany, pokud se ovšem náhodou nenachází se Sluncem na naprosto stejné minutě.³⁶⁰ Většina astrologů má za to, že všechny planety budou v konjunkci se Sluncem silnější, dokonce tuto konjunkci vyměřují na 32 minut, tedy po šestnácti minutách na obě strany [od Slunce]. Luna by neměla být rušena Saturnem či Martem, a zatímco prochází zmíněnými dvanácti stupni, neměla by sestoupit až do jižní šířky. Nemá být v opozici ke Slunci, její světlo nemá být umenšeno či její běh zpomalen, to znamená, že během jednoho dne neurazí ani dvanáct stupňů. Její cesta od 28. stupně Vah po třetí stupeň Štíra nemá být spálena, a nemá být ani v osmém [domě], na ascendentu ani na území Marta či Saturna. Někteří dále tvrdí, že Luna by neměla být ani v šestém, dvanáctém, devátém a čtvrtém [domě]. Na ostatních místech nebes ji schvalují. Pokud toto vše nedokážeš zajistit, pak hled', aby byly Jupiter nebo Venuše v ascendentu nebo v desátém [domě], odkud umenšují nepříznivé působení Luny. V této souvislosti je třeba připomenout, že nakolik se zvětšuje světlo Luny, natolik v nás vzrůstá nejen vlhkost, ale i duch a síla a vystupují až k povrchu, zvláště v její druhé čtvrti. Pokud však se její světlo umenšuje, děje se u nás opak, a to obzvláště v poslední lunární čtvrti. Její první trigon ke Slunci je silnější než druhý, ten je však silnější než první sextil, který má zase

³⁵⁸ Haly Albohazen, *De iudiciis astrorum*, VIII,2.

³⁵⁹ Pseudo-Empedoklés, *De sphaera*, II,5; *Orphicorum fragmenta*, fr. 168,5.

³⁶⁰ Tzv. *cazimi*, viz výše, pozn. 299.

secundo. Lunam quatenus lumine, eatenus repleti calore. Videntur ergo quidam non tam observare quomodo aspiciat Luna Solem (semper enim aspicit) quam ut plurimum lumen habeat, praesertim dum augetur. Aspiciat vero interim trino vel sextili Iovem aut Venerem.^a

272 Proinde virtutem attractivam ignea iuvant, retentivam terrea, digestivam aerea, expulsivam^b aquea. Si tu has omnes in te adiuvare volueris, attractivam quidem per ignea maxime roborabis, quando Luna in signis vel stationibus igneis constituta Iovem aspicit, scilicet Ariete, Leone, Sagittario.^c Retentivam^d per terrea, potissimum quando intuetur eundem in signis vel stationibus terreis collocata, Tauro, Virgine, Capricorno^e. Digestivam generativamque per aerea, scilicet Geminos, Libram, Aquarium, quotiens sub aereis Iovem suspicit aut subit. Expulsivam per aquea^f, Cancrum, Pisces, Scorpionem^g, quando sub aqueis^h ipsa posita Iovis radiis illustratur. Maxime vero in his omnibus consequeris optata, si Iuppiter eadem vel similia vel saltem non dissimillimaⁱ signa mansionesve^j possederit. Citaturus alvum solidis medicinis, accipe Pisces; liquidis Scorpionem^k; mediis vero Cancrum. Per inferiora purgaturus, Pisces et Scorpionem; per superiora Cancrum.^l Malum Saturni vel Martis ad Lunam devitabis aspectum, ille enim vexat stomachum, hic intestina dissolvit. Capricornum evitabis et Taurum, nauseam enim afferunt. Scis membrum irritandum

a *P: Nec ab re – Venerem* (127–136) om.

b 1489, 1576, 1497: expulsivam per

c *P: scilicet Ariete, Leone, Sagittario* om.

d Retentivam] 1576: Retentiva

e *P: Tauro, Virgine, Capricorno* om.

f *P*, 1489, 1498: aquea] *L*, 1489^{ac}, 1497, 1576: aqueam

g *P: Cancrum, Pisces, Scorpionem* om.

h aqueis] 1576: aquis

i dissimillima] 1576: dissimilia

j mansionesve] *P*: stationesve

k Scorpionem] 1576: Scorpionum

l *L: Per inferiora – Cancrum* (150–151) om.

větší moc než sextil druhý. V té míře, v jaké Slunce dodává Luně světlo, ji také naplňuje teplem. Zdá se, že někteří astrologové ani tak nesledují, jaký je aspekt Luny ke Slunci (ten je totiž vždycky nějaký), ale zda má co nejvíce světla, zvláště když dorůstá. K tomu dále sledují, zda je Luna v trigonu či sextilu k Jupiterovi nebo Venuši.

Nuže, ohnivé věci podporují sílu přitahující, zemské sílu zadržující, vzdušné trávicí a vodní vyhánějící. Pokud bys chtěl v sobě podpořit všechny tyto síly, pak skrze ohnivé věci posílíš nejvíce sílu přitahující, a to zejména tehdy, když je Luna v ohnivých znameních nebo zastaveních, totiž v Beranu, Lvu a Střelci a když aspektuje Jupitera. Sílu zadržující posílíš skrze věci zemské, zvláště je-li Luna v zemských znameních nebo zastaveních, tedy v Býku, Panně a Kozorohu. Trávicí a plodivou sílu pak posílíš skrze věci vzdušné, je-li Luna ve vzdušných znameních, to jest v Blížencích, Vahách a Vodnáři, a když aspektuje Jupitera nebo se k němu přibližuje. Sílu vyhánějící pak posílíš skrze věci vodní, kdy je Luna ve vodních znameních Raka, Ryb a Štíra osvětlena paprsky Jupitera. Nejvíce však tyto síly přitáhneš, je-li zároveň Jupiter v podobném, nebo alespoň ne zcela odlišném znamení či domě. Chceš-li posílit žaludek pevnými léky, pak se řiď Rybami, pokud tekutými, tak Rakem, a pokud něčím mezi, pak Štírem. Chceš-li se očistit spodem, pak pozoruj Ryby a Štíra, pokud hořem, všímej si Raka. Vyhní se také neblahému aspektu Saturna a Marta k Luně: Saturn zatěžuje žaludek, Mars narušuje vnitřní

non esse, quando Luna signum occupat membro praefectum^a (humores namque movet), sed potius esse fovendum.^b

Haec vero de virtute et spiritu naturali in iecore praecipue dominantibus, quae in quattuor officia quae^c narravimus dividuntur, dicta sufficiant. De virtute vero^d spirituque vitali in corde vigente quidnam^e monemus? Satis id ferme significatum est. Nam per res imprimis igneas et quodammodo simul aerias haec adiuvantur, quando Luna in domiciliis mansionibusve^f consimilibus suspicit Iovem, praecipue si Iovem complectatur et Solem. Virtutem quoque animalem per sensum et motum in capite dominantem confirmare potes per aeria imprimis, subiunctis igneis, quando Luna in domiciliis vel sedibus consimilibus Iovem suspicit, praesertim si Iovem propemodum Mercuriumque complectitur.

Hic vero te moneo, ne Mercurium putes aqueum esse vel terreum^g (quod et ego aliquando suspicatus sum), alioquin motibus celeritatisque ingenii non conferret, sed quodammodo^h aerium esse scias. Nam et ob eandem causam tam mobilis est, tam facile convertibilis, tantum ingenio confert, praesertim inⁱ Aquario plurimum aerio^j constitutus. Humor quidem in eo temperatus est; calor exiguus. Sub Sole positus dicitur exsiccare; longior^k autem a Sole factus humectare^l putatur. Ibi quidem calefacere multum ex natura Solis; hic vero calefacere parum admodum et humefacere magis suapte natura. Calore

a praefectum] 1576: profectum

b *P*: *Citaturus* – *fovendum* (148–155) om.

c 1576: *quae* om.

d 1576: *vero* om.

e quidnam] *P*: quid

f mansionibusve] *P*: stationibusve

g terreum] *P*: terrenum

h 1576: *quodammodo* om.

i 1576: *in* om.

j *P*: *plurimum aerio* om.

k longior] 1576: longios

l humectare] 1576: humectate

orgány. Vyhni se Kozorohu a Býku, neboť pudí ke zvracení. Uvědom si, že nemáš dráždit tu část těla, jejímž vládnoucím znamením právě Luna prochází (pohybuje totiž šťávami), ale spíše ji zahřívěj.

Výše uvedená doporučení týkající se přirozené síly a ducha, jež působí zejména v játrech, a vztahující se ke čtyřem uvedeným funkcím, jsou dostačující. Co bychom však měli poradit, pokud jde o životní sílu a ducha žijícího v srdci? Naznačili jsme to téměř vyčerpávajícím způsobem. Dostává se jim totiž podpory zejména od věcí ohnivých a jistým způsobem také od vzdušných, když je Luna v nějakém aspektu k Jupiterovi a je v podobných domech či místech, a obzvláště když se spojuje s Jupiterem a se Sluncem. Psychickou sílu, jež skrze smysly a pohyb vládne v hlavě, můžeš však upevnit především věcmi vzdušnými, jimž se podrobí věci ohnivé, když Luna v domech či podobných sídlech je v aspektu na Jupitera, zvláště pak, když se spojuje s Jupiterem a Merkurem.

Na tomto místě tě varuji, abys Merkura nepovažoval za vodního nebo zemského (jak jsem se kdysi domníval i já), neboť pak by neprospíval pohybům či rychlosti ducha, nýbrž věz, že je určitým způsobem vzdušný. Právě proto je tak pohyblivý, proměnlivý a prospívající myšlení, obzvláště nachází-li se v nejvzdušnějším znamení Vodnáře. Jeho vlhkost je přiměřená a teplo nepatrné. Nachází-li se pod Sluncem, pak prý vysušuje, a pokud je od něj vzdálenější, tak údajně zvlhčuje. Pod Sluncem totiž díky přirozenosti Slunce zahřívá, a je-li od něj vzdálen, pak zahřívá málo a podle vlastní

forsan non^a cedit Veneri, Lunam superat; humore vero cedit utrisque.
274 Haly probat Mercurium qualitates coelestium commiscere, quoniam
facillime permutetur tum in qualitatem termini quem subit, tum in
naturam stellae quam aspicit. Ego igitur hunc tam^b facile permutari
puto, quia nec excellentem potestatem quam Iuppiter habet, nec ex-
cedentem qualitatem quam pleraque coelestia, per quam alterationi
resistat. Denique probabile est Mercurium, assiduum Solis Achatem,
multas illius vires habere, ideoque sperari Solaria quaedam a Mer-
curio posse.^c

Aliquando vero et Martem tradunt Solem in quibusdam mune-
ribus imitari, ac Venerem quae ad Lunam pertinent elargiri. Haec
igitur in agendo memineris. Neque negligas unquam terminos. Ai-
unt enim planetas in diversis terminis ceu lucidis atque tenebrosis
opposita facere. Denique ubi Martem |540| times, oppone Venerem.
Ubi Saturnum, adhibe Iovem. Ac da operam ut in perpetuo quodam
pro viribus motu verseris, tantum defatigatione vitata, ut et proprium
motum externis motibus clam nocituris opponas^d, et coelestem actum
pro viribus imiteris. Quod si poteris spatia motibus ampliora perage-
re, sic et coelum potius imitaberis, et plures coelestium vires passim
diffusas^e attinges.

Caput VII

Quomodo membra foveantur in nobis per comparisonem Lunae ad signa et ad stellas fixas

Totum, quemadmodum diximus, corpus fovere poteris, caput vero
potissimum, si planetas observaveris in Ariete, vel in suo quemque^f
domicilio primo. Praecordia, si in Leone; stomachum icurque, si in

-
- a forsán non] *P*: quidem
b tam] 1498: tamen
c *P*: Haly – posse (177–184) om.
d *P*: opponas om.; 1576: opponis
e diffusas] 1576: diffusus
f quemque] *P*: quisque in

přirozenosti spíše zvlhčuje. V teple si nezádá s Venuší a překonává Lunu, avšak nedosahuje jejich vlhkosti. Haly tvrdí, že Merkur mísí kvality nebeských věcí, neboť se snadno mění jak podle kvality oblasti, do níž vchází,³⁶¹ tak podle hvězdy, s níž je nějak aspektován.³⁶² Já se domnívám, že Merkur se může tak snadno měnit proto, že nemá tak výjimečnou sílu jako Jupiter, ani vynikající kvalitu, již má tak mnoho nebeských věcí, s jejíž pomocí by se bránil změně. Konečně, je pravděpodobné, že Merkur, tento věrný Achatés Slunce, má také mnoho jeho sil, a proto lze doufat v získání slunečních vlivů i od Merkura.³⁶³

Někdy se říká, že Slunce v určitých darech napodobuje i Marta, a Venuše že předává to, co náleží Luně. Proto na to při své práci pamatuj. Nikdy také neopomíjej oblasti planet. Říká se, že planety, které jsou v tak odlišných oblastech, jako jsou oblasti světla či stínu, působí opačné věci. Konečně tam, kde se obáváš Marta, postav proti němu Venuši. A kde se obáváš Saturna, tam využij Jupitera. Snaž se také, nakolik můžeš, udržovat v neustálém pohybu, avšak jen natolik, aby ses vyhnul únavě, a to tak, aby tvůj pohyb odporoval vnějšímu pohybu, jenž ti chce skrytě uškodit, zato však napodobuj působení nebes, jak jen dovedeš.³⁶⁴ Kdybys mohl pohybem obsáhnout větší prostor, spíše tak napodobíš nebesa a dosáhneš na více sil nebeských věcí, jež jsou všude rozptýleny.

Kapitola 7

Jakým způsobem můžeme posílit části našeho těla na základě vztahu Luny ke znamením a stálicím

Jak jsme již uvedli, celé tělo, a zvláště hlavu budeš moci posílit tehdy, pokud vyčkáš, až budou planety v Beranu nebo v prvním domě; hrud'

³⁶¹ K pojmu *terminus* („oblast“) viz též M. Ficino, *O životě podle nebes*, 10 a 23.

³⁶² Haly Albohazen, *De iudiciis astrorum*, I,2 nebo 4.

³⁶³ Srv. Vergilius, *Aen.* I,188. Achatés byl blízkým přítelem Aeneovým.

³⁶⁴ Jedna z Ficinových formulací, jež se vztahují k jeho koncepci *imitatio astrorum*. Viz *O životě podle nebes*, 21, str. 470; srv. výše úvod, str. 64 nn.

Cancro atque Sagittario aut saltem in Virgine. Et acceperis ea quae proprie membrum petunt. Expediit quoque nosse quae quisque planeta membra in signo quolibet habeat. Potes etiam proprie pro aetatis discrimine consulere unicuique per quattuor aetates Lunae. Haec enim a novilunio usque ad quadraturam primam iuvenis est. Deinde ad plenilunium est iuvenis atque virilis. Hinc ad quadraturam alteram virilis simul atque senilis. Inde usque ad coniunctionem est senilis.

276 Aetatem itaque Lunae feliciter aetati curandi corporis adhibebis, si tunc aspectum^a eius ad aliquam^b trium Gratiarum acceperis. Qui sane aspectus Lunae semper et cito gratiosa largitur. Neque tamen facile admodum diuturna vel maxima, nisi praeter intuitum Lunae etiam ipsae Gratiae mutuo se conspiciant iam, vel propemodum conspecturae sint^c, aut tres ipsae aut duae. Imprimis vero diuturna praebent signa fixa: Leo scilicet, Aquarius, Taurus, Scorpius. Si forte non possis impraesentia Lunam ad planetas gratiosos opportune dirigere, stellas elige fixas Gratiarum naturam, id est Iovis aut Veneris aut Solis, habentes, et ad eas directam Lunam elige. Tutius tamen est Lunam interea Iovem propemodum adire vel Venerem. Stellae namque fixae si solae spectent, proportionem humanam, id est unius hominis, nimis exsuperant; proportionem vero cum civitatibus moderatiorem^d habent.

Caput VIIIe

De virtutibus et usu stellarum fixarum

Tradunt astrologi maiores quasdam stellas a Mercurio compertas auctoritatem habere quam plurimam. Qualis est in Arietis gradu xxii. Umbilicus Andromedae Mercurialis atque Veneris. Item in Tauri xviii. Caput Algol naturam Saturni possidens atque Iovis, cui subesse

^a aspectum] 1576: aspectu

^b aliquam] 1576: aliquantum

^c *P*: sint om.

^d moderatiorem] *L*: moderationem

^e 1576: Cap. XIII.

podpoříš, budou-li ve Lvu; žaludek a játra, budou-li v Raku a Střelci, nebo aspoň v Panně, a pokud vybereš ty, které se k dané části těla vážou. Je také prospěšné vědět, které části těla je každá z planet v libovolném znamení [přiřazena]. O každého člověka můžeš náležitě pečovat na základě čtyř fází Luny podle jeho věku. Od novu po první čtvrt' je Luna mladá. Fáze od první čtvrti k úplňku patří k mládí a mužnému věku, od úplňku k poslední čtvrti pak k věku mužnému i stáří, a od poslední čtvrti k novu pak pouze stáří. Fáze Luny s úspěchem můžeš vztáhnout ke stáří léčeného těla, budeš-li sledovat její aspekt k některé ze tří Grácií, neboť takový aspekt zajisté za všech okolností brzy přináší věci příznivé. Přesto však věci dlouhotrvající nebo nejlepší snadno přináší pouze tehdy, když kromě Luny jsou aspektovány buď všechny tři Gracie, anebo jen dvě, třeba i vzájemně, anebo se tomu alespoň blíží. Věci dlouhotrvající přinášejí zejména pevná znamení, totiž Lev, Vodnář, Býk a Štír. Pokud snad nemůžeš čekat, až bude Luna ve správný čas směřovat k příznivým planetám, vyber si stálice, jež mají přirozenost těchto tří Grácií, tedy Jupitera, Venuše či Slunce, a posečkej, až bude Luna směřovat k nim. Je nicméně jistější, pokud se Luna téměř blíží k Jupiteru či Venuši. Je-li totiž Luna aspektována pouze stálicemi, pak to příliš přesahuje měřítko člověka, jakožto jednoho konkrétního člověka, a je přiměřenější spíš obcím.

Kapitola 8

O silách a využití stálic

Astrologové tvrdí, že jisté větší hvězdy aspektované Merkurem³⁶⁵ mají značnou moc. Jde o venušský a merkurický Umbilicus Andromedae³⁶⁶

³⁶⁵ Ficino zde odkazuje ke spisu vydanému v moderní době pod titulem: Mercurius (Hermes) Trismegistus, *Quadripartitus or De quattuor partibus (commonly De quindecim stellis, quindecim lapidibus, quindecim herbis et quindecim imaginibus)*, vyd. L. Delatte, in: *Textes latins et vieux français relatifs aux Cyranides*, Liège – Paris 1942, str. 241–275; A.-J. Festugière, *La Révélation d'Hermès Trismégiste* I, 160–186. Najdeme zde 15 vyjmenovaných stálic, k nimž Ficino přidává další tři: *Umbilicus Andromedae, Ala Corvi a Humerus Equi*.

³⁶⁶ „Andromedin pupek“, dnes Alpheratz nebo též někdy *Sirrah* (= pupek), z arabského *as-Surrat al-Faras*.

volunt adamantem et artemisiam, et audaciam victoriamque praestare. In eiusdem gradu xxii. Pleiades, Lunare sidus et Martium, cui subiciunt crystallum, herbam diacedon, semen feniculi. Conferre putant ad acuendum visum. Quod autem nonnulli dicunt conducere ad daemona^a convocandos, figmentum esse iudico. Aldeboran primo vel tertio Geminorum gradu Martium atque Venereum. Hircus gradu eorundem xiii. Iovius atque Saturnius. Huic subiciunt sapphyrum, prassium, mentam, artemisiam, mandragoram. Ad dignitatem et principum^b gratiam adiuvare confidunt, nisi forte eos opinio fallat. Illi subesse volunt rubinum, titimallum, matrisilvam; divitias et gloriam augere. In Cancri vi. vel vii. Canis Maior Venereus; praestat berillo, savinae, artemisiae, draconteae; praestat gratiam. Item in xvii. eiusdem Canis Minor Mercurialis et Martius, cui subesse volunt lapidem achatem, herbam solsequium^c et pulegium; atque gratiam elargiri. In Leonis xxi. Cor Leonis, stella regia, Iovialis et Martia. Huic subici putant lapidem granatum, chelidoniam, masticem; melancholiam reprimere, temperatum gratiosumque efficere.

In Virginis xviii. Cauda Ursae Maioris Venerea et Lunaris. Lapidem eius magnetem putant, herbam cichoream et artemisiam^d, a raptoribus veneficiisque tueri. In Librae vii. Ala Corvi dextra, item in eiusdem xii. et forte xiii. Ala sinistra Saturnia simul et Martia. Eius herbam lapathium et iusquiamum^e esse aiunt cum lingua ranae, audaciam augere, fore noxiam. In eiusdem xv. vel xvi. Spica Venerea Mercurialisque, quam sequatur smaragdus, salvia, trifolium, promarulla^f,

a 1497, 1498: demonas] 1576, 1489: daemones

b principum] *P*: principium

c 1576: solsequium] *L*, 1489, 1498, 1497: solsequiam; *P*: obsequiam

d 1576: *et artemisiam om.*

e iusquiamum] 1576: hyoscyamum

f promarulla] 1576: prorulla

367 Algol, hvězda v souhvězdí Persea.

368 Patrně *diacodion* (z řec. *dia kódeiôn*), tj. šťáva z máku, viz Plinius, *Natur. hist.* XX,18,76 a 19,79; srv. A. de Scobbio, *Nuovo et universale Theatro Farmaceutico*, Venezia 1667, str. 438a–b.

na 22. stupni Berana. Podobně na 18. stupni Býka má Caput Algol³⁶⁷ vlastnosti Jupitera a Saturna. Podle astrologů pod něj spadá diamant a pelyněk a poskytuje odvalu a vítězství. Na 22. stupni Býka jsou pak Plejády, lunární a martické souhvězdí, jemuž je přiřazen křišťál, z rostlin *diacedon*³⁶⁸ a semeno fenýklu. Přispívá prý k ostrému zraku. Názor některých, že pomáhá při vyvolávání daimónů, považují za smyšlenku. Aldebaran na prvním či třetím stupni Blíženců je martický a venušský. Hircus³⁶⁹ na jejich 13. stupni jupiterský a saturnský. Přiřazuje se mu safír, jablečník, máta, pelyněk a mandragora. Podle těchto astrologů údajně přináší čest a přízeň vládců – pakliže se ovšem dotyční nemylí. Pod Aldebaran pak radí rubín, prysec a svízel vonný; přináší bohatství a slávu. Venušský Velký pes³⁷⁰ na šestém či sedmém stupni Raka ovládá beryl, jalovec, pelyněk a *dracontea*;³⁷¹ poskytuje přízeň. Merkurické stálici zvané Malý pes na sedmáctém stupni Raka přiřazují achát, slunečnici, mátu polej; rovněž rozhojňuje přízeň. Na dvacátém prvním stupni Lva je jupiterská a martická „královská hvězda“, Cor Leonis.³⁷² Astrologové jí přiřazují granát, čemeřici a mastichu;³⁷³ potlačuje melancholii a navozuje rovnováhu a libost.

Na devatenáctém stupni Panny je venušská a lunární stálice Ocas Velké medvědice. Za její kámen se považuje magnetovec, za její rostlinu čekanka a pelyněk; chrání před lupiči a otravami. Na sedmém stupni Vah je právě Křídlo souhvězdí Havrana,³⁷⁴ na dvanáctém a snad i třináctém pak saturnské a martické levé Křídlo Havrana. Jeho rostlinami prý jsou šťovík a blín, spolu se žabím jazykem; zvětšuje prý odvalu a bude škodit. Na patnáctém či šestnáctém stupni Vah je venušská a merkurická Spica,³⁷⁵ k níž se přiřazuje smaragd, šalvěj,

369 Capella („kozička“), nejjasnější hvězda v souhvězdí Vozky (Auriga).

370 Velký pes, jehož nejjasnější hvězdou je Sirius.

371 Může jít buď o aron (*Arum dracuncululus* L.), nebo o hadí kořen (*Bistorta maior*).

372 Tj. Regulus, čtyřhvězda, nejjasnější v souhvězdí Lva.

373 Tj. pryskyřici z lentišku.

374 Dnes hvězda Gamma Corvi.

375 Spica neboli α Virginis je nejjasnější hvězda souhvězdí Panny.

[541] artemisia, mandragora; divitias augeat et victoriam, et ab angustia vindicet. Denique in eiusdem xvii. vel xviii. Alchameth. Huic subdunt iaspidem et plantaginem. Firmare sanguinem sperant, febres omnes expellere. In Scorpionis quarto Elpheia^a Venerea Martiaque. Secundum vero computationem aliam in gradu eiusdem quinto est Cornea, forsan eadem, praesidens topazio, rorimarino, trifolio, hederæ. Augere gratiam, castitatem, gloriam putant. In Sagittarii tertio Cor Scorpionis Martium atque Iovium, praesidens sardonio, amethysto, aristolochiae longae, croco. Opinantur colorem bonum efficere, animum laetum sapientemque^b reddere, daemonia propulsare. In Capricorni gradu septimo Vultur Cadens. Hanc sequitur chrysolitus, satureia,^c fumus terrae. Stella est Mercurialis atque Venerea, temperata. In ascendente medioque coelo prodest. Quod autem excantandi auctoritatem afferre dicant, nihilipendo. In Aquarii xvi. Cauda Capricorni Saturnia Mercurialisque, quam sequitur chalcidionius, maiorana, nepita, artemisia, mandragora. Praestare in causis gratiam opinantur^d, divitias augere, hominem ac domum incolumem reddere. In Piscium tertio Humerus Equi Iovialis et Martius.

Thebit philosophus docet ad captandam^e alicuius stellae modo dictae virtutem lapidem eius accipere herbamque eiusdem, anulumque aureum facere vel argenteum, in quo lapillum inseras herba subiecta gerasque tangentem. Id autem efficias, quando Luna subit stellam aut aspicit aspectu trino vel sextili, et stella in medio percurrit coelo vel ascendente. Ego vero quae ad eiusmodi stellas attinent in formam potius medicinae quam anuli componerem, intrinsecus vel extrinsecus adhibendae, opportunitate videlicet praedicti temporis

a 1576: *Elpheia* om.

b sapientemque] *L*^{ac}: sapientumque; *P*: sapientem

c 1576: satureia] *L, P*, 1489, 1498, 1497: saturegia

d opinantur] *L*: opinatur

e captandam] *P*: capiendam

jetel, *promarulla*, pelyněk a mandragora. Přináší bohatství, vítězství a osvobozuje z nouze. Konečně na osmáctém a devatenáctém stupni Vah se nachází Alchameth, jemuž přiřazují jaspis a jitrocel. Tito autoři doufají, že posiluje krev a vyhání všechny horečky. Na čtvrtém stupni Štíra je venušská a martická Elpheia.³⁷⁶ Podle jiných výpočtů se na pátém stupni nachází Cornea, možná jde o stejnou hvězdu, ovládající topaz, rozmarýn, jetel a břechťan. Posiluje prý přízeň, čistotu a slávu. Na třetím stupni Kozoroha se vyskytuje martická a jupiterské Srdce Štíra,³⁷⁷ ovládající sardonyx, ametyst, podražec a šafrán. Způsobuje prý zdravou barvu, navrácí radostnou a moudrou mysl a vyhání daimóny. Na sedmém stupni Kozoroha se nachází Padající sup.³⁷⁸ K němu patří chrysolit, saturajka a zemské výpary. Je to mírná merkurická a venušská hvězda. Přináší prospěch zejména na ascendentu a ve středu nebes. Nesouhlasím však s takovým názorem, podle nějž přináší moc k vymítání. Na šestnáctém stupni Vodnáře je saturnský a merkurický Ocas Kozoroha, k němuž se přiřazuje chalcedon, majoránka, marulka, pelyněk a mandragora. Údajně přináší přízeň v soudních případech, bohatství a dává bezpečí lidem i příbytkům. Na třetím stupni Ryb se pak nalézá jupiterská a martická stálice Koňská plec.

Filosof Thebit³⁷⁹ učí, že k tomu, abychom zachytili sílu nějaké ze jmenovaných hvězd, máme vzít její kámen a rostlinu, vyrobit zlatý nebo stříbrný prsten, daný kámen a rostlinu do něj vložit a nosit na těle. Máš tak učinit, když danou hvězdou prochází Luna, anebo je s ní v trigonu či sextilu a daná hvězda je ve středu nebes nebo na ascendentu. Já bych však raději z věcí vztahujících se k dané hvězdě vytvořil spíše lék než prsten, a to k vnitřnímu nebo vnějšímu užití, přičemž bych samozřejmě počkal na uvedenou vhodnou dobu. Přesto

³⁷⁶ Tj. Gemma v souhvězdí Severní koruny (Corona Borealis).

³⁷⁷ Antares v souhvězdí Štíra.

³⁷⁸ Vega, nejjasnější hvězda souhvězdí Lvy.

³⁷⁹ Thábit ibn Qurra (9. stol.), lékař, matematik a astronom, autor astronomických a astrologických textů, jež byly ve 12. století přeloženy do španělštiny a později do latiny. Autorství výše uvedeného spisu *Quadripartitus* čili *De quatuor partibus* se různě přisuzovalo Hermovi, Henochovi nebo Thebitovi. Viz L. Thorndike, *Traditional Medieval Tracts Concerning Engraved Astrological Images*, in: *Mélanges Auguste Pelzer*, Louvain 1947, str. 221–227.

280 observata. Tametsi prisci anulos magnifecerint. Nam Damis et Philostratus narrant Hiarcham, sapientum Indorum principem, simili quadam ratione septem anulos confecisse, stellarum septem nominibus appellatos, eosque Apollonio Theano dedisse, qui deinde singulis diebus singulis gestaverit, iuxta dierum nomina hos distinguens. Dixisse vero Hiarcham Apollonio avum suum philosophum annos centum atque triginta vixisse, eiusmodi forsan coelesti munere fretum. Quo et Apollonius deinde usus centesimo etiam anno, ut aiunt, iuvenem praeferbat. Denique si quid eiusmodi anuli virtutis habent ex alto, id quidem non tam ad animam vel ad crassum^a corpus pertinere arbitror quam ad spiritum, calefacto paulatim anulo, sic inde vel sic affectum, ut firmior efficiatur aut clarior, vehementior aut mitior, severior aut laetior. Quae quidem affectiones in corpus quidem omnino et in animam sensualem quodammodo, plerunque indulgentem corpori, transeunt. Quod autem adversum daemones aut hostes aut ad principum^b gratiam profuturos anulos pollicentur, vel fictum est, vel inde deductum quod spiritum interritum^c firmumque efficiant^d, vel etiam mansuetum obsequioque amabilem atque gratiosum.

Iam vero si quid coelestia praeter corpoream valetudinem conferre ad ingenium, artem, fortunam dicerem, ab Aquinate Thomma nostro non dissiderem, qui in libro *Contra gentiles* tertio probat a corporibus coelestibus imprimi nonnihil in corpore nostro, cuius munere disponamur ad eligendum saepe quod melius est, etiam si rationem finemque nesciamus. Qua quidem in re bene fortunatos appellat atque consentiente Aristotele bene natos. Addit etiam virtute coelesti fieri nonnullos in quibusdam artium effectibus efficaces (ut eius verbis utar), sicut miles in vincendo, agricola in plantando, medicus in sanando felices. Ait^e enim sicut herbae lapidesque mirabiles quasdam ultra naturam elementalem^f vires coelitus habent, sic homines quoque

a crassum] 1576: crassam

b principum] 1576: principium

c interritum] 1576: intentum

d efficiant] *P*: efficiat

e Ait] 1576: At

f elementalem] *P*: elementarem; 1576: elementa rem

měli staří o prstenech vysoké mínění. Damis a Filostratos³⁸⁰ uvádějí, že jeden moudrý vládce Indie za podobným účelem vytvořil sedm prstenů, nazvaných jmény sedmi hvězd, a dal je Apollóniovi z Tyany, jenž pak každý den v týdnu nosil jeden, a to podle odpovídajícího názvu dne v týdnu.³⁸¹ Hiarchas sdělil Apollóniovi, že jeho předek, filosof, se dožil sto třiceti let snad proto, že čerpal z tohoto nebeského daru. Apollónios je pak nosil, a podle vyprávění vypadal mlád až do sta let. Konečně, pokud mají podobné prsteny nějakou sílu z nebes, pak podle mého názoru nepůsobí ani na duši ani na hrubé tělo, ale na ducha, a jak se prsten postupně zahřívá, duch se jeho působením stává pevnější či jasnější, mocnější nebo jemnější, přísnější nebo veselejší. Tyto vlivy pak přecházejí přímo do těla a určitým způsobem do smyslové části duše, jež se často podvoluje tělu. Pokud jde však o jejich přislíbené použití proti daimónům či nepřátelům či pro získání přízně vládců, to je buď výmysl, anebo je to vyvozené z toho, že činí ducha nebojácným a pevným, popřípadě mírným a pro svou službu hodným lásky a příjemným.

Kdybych však nyní pravil, že nebesa přinášejí kromě fyzického zdraví také něco lidskému nadání, umění či jmění, nerozcházel bych se s míněním našeho Tomáše Akvinského, jenž ve třetí knize *Proti pohanům* dokazuje, že z nebeských těl se něco vtiskává do těla našeho a že z tohoto daru si můžeme vybrat to, co je lepší, třebaže neznáme důvod ani cíl.³⁸² V tomto ohledu nazývá takové lidi „obdařenými přízní“ či spolu s Aristotelem „dobře zrozenými“.³⁸³ Dodává také, že díky této nebeské síle jsou někteří lidé úspěšnější při vykonávání některých umění (abych použil jeho slov), jako například voják v dobývání, rolník v pěstování či lékař v léčení. Říká, že jako rostliny a kameny mají z nebes jisté zázračné síly přesahující svou elementární přirozenost, tak je mají i někteří lidé,

³⁸⁰ Damis byl údajným žákem a průvodcem Apollóniovým. Na podkladě jeho deníkových záznamů pak prý Filostratos sepsal svůj životopis Apollóniův. Viz Filostratos, *Vita Apoll.* III,41 nn.

³⁸¹ Tedy též podle jednotlivých planet, podle nichž jsou dny pojmenovány.

³⁸² Tomáš Akvinský, *Summa contra gent.* III,92.

³⁸³ Aristotelés, *Magna mor.* II,8–9,1206b nn.

in artibus nonnullos habere. Mihi vero satis fuerit factum, si coelestia quomodocunque^a, quasi per medicinas sive interiores sive exteriores, ad prosperam conferant valetudinem, dummodo interea salutem corporis perquirentes iacturam nullam salutis animae faciamus. Nihil omnino tentemus a sancta religione prohibitum. Praeterea in opere quovis conficiendo fructum operis ab eo speremus atque petamus imprimis, qui et coelestia et quae continentur coelo fecit et virtute donavit movetque semper atque conservat.

Caput IX

Dignitates planetarum in signis ad usum medicinarum observandae^b

278 [542] Saturni domus Aquarius et Capricornus; exaltatio Libra. Iovis domus Sagittarius atque Pisces; exaltatio sive regnum Cancer. Martis domicilium Scorpius et Aries; exaltatio Capricornus. Solis sedes quidem est Leo; regnum Aries. Veneris habitaculum Taurus atque Libra; exaltatio Pisces. Mercurii aedes Virgo atque Gemini; regnum Virgo. Lunae domus Cancer; exaltatio Taurus. Saturnus et Iuppiter triplicitatem habent in igneis aeriisque^c signis; Sol in^d igneis tantum; Mercurius in aeriis solum; Mars, Venus, Luna in aqueis atque terreis.

Planetarum quilibet praeter Solem ac Lunam in quolibet signo fines quosdam suos possident, quos et terminos appellamus. Igitur in Ariete Iuppiter sex ibi primos terminos obtinet, Venus sex inde sequentes, Mercurius posteriores octo, Mars quinque deinceps, postremos quinque Saturnus. In Tauro ordine deinceps simili Venus fines habet octo, Mercurius sex, Iuppiter octo, Saturnus quinque, Mars denique tres. In Geminis Mercurius sex, Iuppiter sex, Venus

a L, 1489^{ac}: quomodocunque vel

b 1576, 1497: De dignitatibus Planetarum in signis ad usum medicinarum observandis.

c 1576: aeriisque] 1497, 1498: aereisque; 1489: aerisque

d 1576: in om.

pokud jde o umění. Mně by stačilo, kdyby nebeské síly jakýmkoli způsobem – ať již pomocí vnějších či vnitřních léků – přispívaly k upevnění zdraví, pokud ovšem při hledání zdraví těla nepomineme spásu naší duše. V žádném případě se nesnažme o nic, co by zapovídalo naše svaté náboženství. Kromě toho při provádění jakéhokoli díla si v první řadě vyprošujeme a požadujeme užitek od Něho, jenž stvořil věci nebeské i vše, co nebesa obsahují, dal jim sílu a stále jimi pohybuje a uchovává je.

Kapitola 9
*Důstojenství planet ve znameních
pro lékařské účely*

Domicilem Saturna je Vodnář a Kozoroh; povýšen je ve Vahách. Domicilem Jupitera je Střelec a Ryby; jeho povýšení neboli vladařství je v Raku. Domicilem Marta je Štír a Beran; povýšen je v Kozorohu. Sídlem Slunce je Lev; vládne [neboli je povýšeno] v Beranu. Domicilem Venuše je Býk a Váhy; povýšena je v Rybách. Domicilem Merkura je Panna a Blíženci, království [neboli povýšení] v Panně. Domicilem Luny je Rak; povýšena je v Býku. Saturn a Jupiter ovládají triplicitu³⁸⁴ v ohnivých a vzdušných znameních; Slunce pouze v ohnivých; Merkur jen ve vzdušných; Mars, Venuše a Luna ve vodních a zemských.

Každá planeta kromě Slunce a Luny má v každém znamení své hranice, jež nazýváme mezemi. V Beranu meze Jupitera zaujímají prvních šest [stupňů], meze Venuše následujících šest, Merkura dalších osm, Marta pět a konečně Saturna posledních pět. Dále v Býku v podobném pořadí zaujímá Venuše prvních osm stupňů, Merkur šest, Jupiter osm, Saturn pět a konečně Mars tři. V Blížencích zaujímá Merkur šest stupňů, Jupiter šest, Venuše pět, Mars sedm, Saturn šest.

³⁸⁴ Viz výše, pozn. 296.

quinque, Mars septem, Saturnus sex. In Cancro Mars septem^a, Venus sex, Mercurius totidem, Iuppiter septem, Saturnus quattuor. In Leone Iuppiter sex, Venus quinque, Saturnus septem, Mercurius sex, Mars totidem. In Virgine Mercurius septem, Venus decem, Iuppiter quattuor, Mars septem, Saturnus duos. In Libra Saturnus sex, Mercurius octo, Iuppiter septem, Venus totidem, Mars duos. In Scorpione Mars septem, Venus quattuor, Mercurius octo, Iuppiter quinque, Saturnus sex. In Sagittario Iuppiter duodecim, Venus quinque, Mercurius quattuor, Saturnus quinque, Mars quattuor. In Capricorno Mercurius septem, Iuppiter septem, Venus octo, Saturnus quattuor, Mars totidem. In Aquario Mercurius septem^b, Venus sex, Iuppiter septem, Mars quinque, Saturnus totidem. In Piscibus Venus duodecim, Iuppiter quattuor, Mercurius tres, Mars novem, Saturnus denique duos. Sol autem et Luna alia ratione fines suos habent. Nam Sol quidem signa sex pro finibus habet: Leonem, Virginem, Libram, Scorpionem, Sagittarium, Capricornum. Luna vero reliquos: Aquarium, Pisces, Arietem, Taurum, Geminos, Cancrum. Solem igitur atque Lunam in his signis eum principatum effectumque quem reliqui planetae in suis finibus habere putant.

284 Praeter fines habent in signis suas planetae facies, quas Graeci decanos nominant, decem occupantes signi gradus. In Ariete facies prima Martis, secunda Solis, qui Martem in coelo sequitur. Ordine Chaldaeorum tertia Veneris, quae Soli succedit in coelo. In Tauro prima facies Mercurii, sequentis Venerem; secunda Lunae, quae Mercurio succedit; tertia Saturni. Ad hunc enim redeundum est, impleto iam numero planetarum. In Geminis prima Iovis, sequentis videlicet Saturnum; secunda Martis, tertia Solis eodem ordine similiterque^c deinceps.

a *P: Saturnus – septem om.*

b *P: Iuppiter septem – Mercurius septem (26–27) om.*

c *similiterque] 1576: similiter*

V Raku zaujímá Mars sedm stupňů, Venuše šest, Merkur stejně tolik, Jupiter sedm, Saturn čtyři. Ve Lvu zaujímá Jupiter šest stupňů, Venuše pět, Saturn sedm, Merkur šest a stejně tolik Mars. V Panně Merkur sedm, Venuše deset, Jupiter čtyři, Mars sedm a Saturn dva. Ve Vahách Saturn šest, Merkur osm, Jupiter sedm, stejně tolik Venuše, Mars dva. Ve Štíru Mars sedm, Venuše čtyři, Merkur osm, Jupiter pět, Saturn šest. Ve Střelci Jupiter zaujímá dvanáct stupňů, Venuše pět, Merkur čtyři, Saturn pět, Mars čtyři. V Kozorohu Merkur sedm, Jupiter sedm, Venuše osm, Saturn a Mars čtyři stupně. Ve Vodnáři Merkur sedm, Venuše šest, Jupiter sedm, Mars a Saturn pět. V Rybách Venuše dvanáct, Jupiter čtyři, Merkur tři, Mars devět a Saturn dva. Slunce a Luna mají své meze uspořádány jiným způsobem. Slunce má totiž za své hranice šest následujících znamení: Lva, Pannu, Váhy, Štíra, Střelce a Kozoroha. Luna pak ty ostatní: Vodnáře, Ryby, Berana, Býka, Blížence a Raka. Proto se [astrologové domnívají], že Slunce a Luna vládnou a působí v těchto znameních, stejně jako ostatní planety ve svých mezích.

Kromě mezí mají planety ve znameních i své tváře, jež Řekové nazývají dekany, neboť zaujímají deset stupňů v každém znamení. V Beranu je první tvář Marta, druhá Slunce, jež Mars na nebi následuje. Podle chaldejského pořadí³⁸⁵ je třetí tvář Venuše, jež na nebi následuje Slunce. V Býku je první tvář Merkura, jež následuje po Venuši, druhou je pak tvář Luny, jež následuje po Merkurovi, třetí je tvář Saturna. Když jsme nyní vyčerpali výčet všech planet, musíme se nyní vrátit k Saturnovi. V Blížencích je první tvář Jupitera, následujícího po Saturnovi, druhá je tvář Marta, třetí Slunce, a tak to pokračuje ve stejném pořadí a podobným způsobem dál.

³⁸⁵ Tzv. chaldejský neboli chaldejsko-ptolemaiovský kosmologický systém pracuje s pořadím: Měsíc, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter, Saturn. Tento systém byl přijímán také ve středověku. Vedle toho se Ficino občas odvolává na systém platónský, jenž pracuje s pořadím: Země, Měsíc, Slunce, Venuše, Merkur, Mars, Jupiter, Saturn (*Tim.* 38c–d). Podle Macrobia zde Platón přijímal názor „Egyptanů“ (*Comm. Somn. Scip.* I,19,1 nn.). Srv. Ficinovy dodatky k jeho komentářům k *Timaiu* (*App. comm. in Tim.*, 13, in: *Opera omnia*, str. 1467). Srv. podrobněji in: M. Ficino, *O Slunci. O světle*, str. 116 n., pozn. 62.